

Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ,

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

ὑπὸ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ.

~~~~~  
Φυλλάδιον Β'. Φεβρουάριος 1858.  
~~~~~

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Ὁ Θεὸς τῶν Στωϊκῶν καὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν.— Ἡ Ἀγγλικὴ Ἰνδία ἐν ἔτει 1843 (συνέχεια).— Οἰκονομικὰ παραγγέλματα.— Ἀντώνιος ὁ Μεζανόττης.— Οἱ κατὰ τὸ 1858 ἠλεκτρικοὶ Τηλεγράφοι.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΡΜΗΣ

Ἀντωνίου Τερζάκη.

—
4858.

Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ,

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

Ο ΘΕΟΣ ΤΩΝ ΣΤΩΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΩΝ. (*)

Ἐκ τῶν διαφόρων σχολῶν ὅσαι προῆλθον ἐκ τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας εἶπομεν, ὅτι δύο μόναις ἠθέλομεν ἐξετάσει, ὡς πρὸς τὸ ἰδιαίτερον ζήτημα τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνασχολεῖ, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν λύσιν προσπαθοῦμεν νὰ εὕρωμεν κατὰ τὴν ἱστορικὴν τῆς φιλοσοφίας ἀνάπτυξιν. Αἱ δύο αὗται σχολαὶ εἶναι ἡ Στωϊκὴ καὶ ἡ Ἀλεξανδρινή, καὶ ταύτας ἰδίως ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν καθ' ὅσον εἰς αὐτάς εὐρίσκομεν ἔννοιαν διακεκριμένην τῆς Θεότητος, ἐν ᾧ εἰς τὰς ἄλλας σχολὰς ἡ ἔννοια αὕτη εἶναι μᾶλλον ἢ ἥττον συγκεχυμένη.

Καὶ πρῶτον περὶ τῶν Στωϊκῶν. Ἐννοεῖτε ὅτι οὔτε πρέπει οὔτε δυνατὸν καὶ ἀναγκαῖον εἶναι νὰ διεξέλθωμεν ὅλας τὰς φάσεις, ἃς ἔλαβεν ὁ στωϊκισμὸς ἔντε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν Ῥώμῃ, οὐδὲ ὅλα τὰ δόγματα τῶν πολλῶν φιλοσόφων τῶν συγκροτούντων τὴν σχολὴν ταύτην ἀπὸ Ζήνωνος μέχρι Μάρκου Ἀντωνίου· ἀλλ' ἐκ τοῦ συνόλου τῶν δογμάτων τούτων θέλομεν προσ-

(*) Τῶν περὶ Θεοσοφίας παραδόσεων τοῦ κ. Π. Βράϊλα Ἀρμένιου μᾶθημα ἐ.
(ΤΟΜ. Α'. ΦΥΛΛ. Β'.)

παθήσει νὰ μορφώσωμεν καθαρὰν ἰδέαν τῆς ἐννοίας τῆς θεότητος, οἷαν συνέλαβον αὐτὴν οἱ διασημότεροι αὐτῶν.

Ὁ στωϊκισμὸς προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐναντίου συστήματος, ἐκ τοῦ δόγματος τῶν Ἐπικουρείων· ἱστορικῶς δὲ ὁ Ζήνων ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Κράτητος, καὶ οὗτος τοῦ Διογένηος· ἀλλὰ προῆλθε καθὼς τὸ ἐναντίον παράγεται ἐκ τοῦ ἐναντίου, οὐ μόνον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν φιλοσοφικῶν δοξασιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὑλικῶν γεγονότων. Τὸ ἠθικὸν δόγμα τῶν Ἐπικουρείων οὐσιαστικῶς ὑφίστατο εἰς τὴν *ἀνεσις* λεγομένην, εἰς τὴν διάχυσιν τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν σωματικὴν ἡδονήν. Τὸ δόγμα τῶν Στωϊκῶν ἀπ' ἐναντίας ἔχει ὡς βάσιν τὴν *ἐπίτασις*, τὸν *τόνον*, τὴν προσπάθειαν, τὴν ἐνέργειαν, ὅσον οἶόν τε δραστηριωτέραν, τοῦ λογικοῦ στοιχείου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀνάγκη νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ συστήματος, διότι ἐξ αὐτῆς ἐξέρχονται, ὡς συνέπειαι ἅπασαι αἱ ἄλλαι θεωρίαι. Καὶ ὅπως τὴν ἐννοήσωμεν καλῶς, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅσα ἐξεθέσαμεν ἐν τῇ ψυχολογίᾳ, ὅτε μελετώντες τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντίληψιν τῶν ἐκτὸς, εὑρομεν ἀρχὴν τινα, τὴν ὁποίαν προσωπικὴν ὠνομάσαμεν, ἔμφυτον ἐνέργειαν καὶ δραστηριότητα τῆς ψυχῆς, αὐτενέργειαν τοῦ πνεύματος, ἣτις εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς προσοχῆς, καὶ ἐκ ταύτης ἡ ἀφαίρεσις, καὶ ἐκ ταύτης αἱ ἄλλαι διαφοροὶ μορφαί, τὰς ὁποίας λαμβάνουσιν ἐν τῷ πνεύματι τὰ στοιχεῖα ὅσα παρέχει ὁ ὑλικὸς κόσμος εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τῶν αἰσθήσεων, διὰ τῆς ἀντιλήψεως. Ἡ προσωπικὴ αὕτη ἀρχὴ, ἣτις εἶναι καθαρὰ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, εἶναι καὶ ἡ πρώτη ἀρχὴ ἐφ' ἣς βασιζέται ἅπασα ἡ ζωικὴ θεωρία, ἥτις ἠθικὴ καὶ αὐτὴ ἠθολογικὴ τὴν ὁποίαν ζητοῦμεν. Κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς ἡ αἴσθησις ἀπλή καὶ μόνη δὲν εἶναι εἰμὴ ἐντύπωσις τις ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων, ἣτις δὲν εἶναι γνῶσις, καὶ δὲν γίνεται γνῶσις εἰμὴ ὅταν ἀκολουθῇ αὐτὴν ἡ συγκατάθεσις τοῦ πνεύματος (λέξις ζωικὴ) ἡ κατάληψις τοῦ πνεύματος (λέξις καὶ αὕτη ζωικὴ), τότε ἡ αἴσθησις γίνεται γνῶσις, ὅταν καταλαμβάνῃ αὐτὴν τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ἰδίας ἐνεργείας.

Ἡ κατάληψις, ἡ συγκατάθεσις, ὅταν ἐφαρμόζεται ἐπὶ πολλῶν ἀντικειμένων, καὶ μεταξὺ τούτων διακρίνει ζοιχείον τι, τὸ ὁποῖον εἰς ὅλα ὑπάρχει, καὶ ἐπομένως εἶναι γενικόν, τότε γίνεται *πρόληψις*. Ἡ πρόληψις εἶναι λέξις δι' ἣς οἱ Στωϊκοὶ σημαίνουσι τὴν γενικὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν μορφόνομεν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν εἰς πολλὰ ὄντα καὶ φαινόμενα κοινῶν στοιχείων. Ἐπομένως ἡ πρόληψις κατὰ τὴν ζωικὴν ὀνοματολογίαν εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ καθόλου. Ὅταν δὲ πολλαὶ τοιαῦται ἔννοιαι συνενῶνται εἰς τινα ἔννοιαν ἀνωτέραν, ὅταν αἱ πολλαὶ ἀφρημένοι ἰδέαι συνενῶνται, ὡς ἐκ τῶν σχέσεων ἃς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἰς τινα ἔννοιαν γενικωτέραν, ἀνωτέραν, τότε αἱ προλήψεις παράγουσι τὴν ἐπιστήμην, σύστημά τι γνῶσεως, ὅπερ ἀντιζοιχεῖ εἰς τὸ σύστημα τῶν ὄντων. Καὶ ταῦτα ὑποκειμενικῶς ἐθεώρησαν οἱ Στωϊκοί. Ἐννοεῖτε δὲ ὅτι μεταφέροντες τὰς ὑποκειμενικὰς ταύτας θεωρίας εἰς τὰ ἐκτὸς, ὃ ἐστὶν προσπαθοῦντες ν' ἀνακαλύψωμεν εἰς αὐτὰ τὰ ὄντα τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ζωῆς των, ἔπρεπε νὰ λάβωμεν ὡς βάσιν τὴν πρώτην ἐκείνην ἀρχὴν, ἣν ἐλάμβανον ὡς βάσιν εἰς τὴν ψυχολογικὴν μελέτην τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ πραγματικῶς τὰ ὑλικά ὄντα ἔχουσιν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ζοιχεῖα τινὰ ἅτινα εἶναι κοινά. Μεταξὺ δὲ τῶν στοιχείων τούτων ὑπάρχει οὕτως εἰπεῖν προσωπικὴ τις δύναμις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ὑλικά ὄντα, προσωπικὴ τις ἀρχὴ καὶ ἐνέργεια, δι' ἣς ἡ ὕλη, τὰ ὑλικά στοιχεῖα ἐξ ὧν τὰ ὄντα συνίστανται, διαφόρως πως συννεοῦνται, συνδυάζονται, ἐνεργοῦσι καὶ ἀναπτύσσονται. Ἐπομένως εἰς ὅλα τὰ ὑλικά ὄντα ἀναγνωρίζουσιν οἱ Στωϊκοὶ δύο στοιχεῖα, τὸ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν, τὴν ὕλην δηλαδὴ καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὰ δύο ταῦτα ζοιχεῖα ὠνομάζον, τὸ μὲν πρῶτον, τὴν ὕλην, *οὐσίαν*, τὸ δὲ δευτέρον τὴν δύναμιν, *ποιότητα*.

Ἐπιστήσατε τὴν προσοχὴν σας εἰς τοὺς δύο τούτους ὅρους, καθ' ὅσον ἔχουσιν ἰδιαιτέραν σημασίαν παρὰ Στωϊκοῖς, ἣν δὲν ἔχουσι παρ' ἄλλοις φιλοσόφοις. Οὐσία εἶναι ἡ ὕλη, ἣν θεωροῦσιν εἰς τὰ ὄντα, ποιότης εἶναι ἡ δύναμις δι' ἣς ἡ ὕλη διαφόρως πως διατυπῶνται καὶ μορφοῦνται κατὰ τὰ διάφορα ὄντα, καὶ ὡς ἐκ τούτου

λαμβάνουσι ταῦτα ἰδιαιτέραν ἰδιότητα, ποιότητα διὰ τοῦτο καλοῦσι τὴν δύναμιν ταύτην ποιότητα. Οὐσία καὶ ποιότης, πάσῃ καὶ ποιοῦν, ὕλη καὶ δύναμις, ὅπως δὴ ποτε ὀνομάσθητε τὰ δύο ταῦτα, ἀρκεῖ νὰ ἐνοήσθητε ὅτι εἰς αὐτὰ τὰ δύο στοιχεῖα ἀνάγεται ἡ φύσις τῶν ὄντων κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς.

Τὸ πρῶτον στοιχεῖον εἶναι τὸ τιμιώτερον, δηλαδή ἡ δύναμις, ἡ ἐνέργεια, ἡ ποιότης, ἡ ὑποκεκρυμμένη ἀρχή, δύναμις τῆς οὐσίας ἢ ἀμορφος ὕλη λαμβάνει μυρίους τύπους καὶ μορφάς, καὶ ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὸ σχῆμα τῶν διαφόρων ὄντων τῆς φύσεως. Εἶναι δὲ φανερὸν ὅτι τὸ δεύτερον στοιχεῖον, ἡ οὐσία, ἡ ὕλη, οὐ μόνον ὑπόκειται εἰς τὸ πρῶτον, εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ πρώτου, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει διὰ τοῦ πρώτου· τὸ πρῶτον εἶναι ὁ νόμος καθ' ὃν μορφοῦται ἡ ὕλη· τὸ πρῶτον, εἶναι ὁ λόγος (λέξις ζωική) καθ' ὃν τὰ διάφορα μέρη τῆς ὕλης συνδέονται, συνδυάζονται, ἀπείρωσως τροπολογοῦνται. Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος οὗτος εἶναι τὸ σπέρμα τὸ ὁποῖον ἀκολούθως ἀναπτύσσεται διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὄντων, τὸν λόγον τοῦτον ὀνομάζουσιν οἱ Στωϊκοὶ *σπερματικὸν λόγον*.

Ἀλλὰ τὰ ὄντα εἶναι πολλὰ ἐν τῇ φύσει, ὅμως μεταξὺ τούτων ὑπάρχει ἐνότης, σύνδεσμος, ὑπάρχουσι πολλὰ σχέσεις δι' ὧν τὰ ὄντα συνδέονται πρὸς ἄλληλα, ἐνεργοῦσιν ἐπ' ἀλλήλων, καὶ αἱ σχέσεις αὗται ἀνάγονται ἐπὶ τέλους εἰς τινὰ ἀνωτάτην σχέσιν, εἰς τινὰ ἐνότητα, ἣτις προέρχεται ἐκ τῆς *συντονίας* καὶ *συμπνοίας* τῶν ὄντων. *Συντονία*, καθ' ὅσον εἰς ἕκαστον τῶν ὄντων ὑπάρχει ἡ ἐπίτασις, ἡ *τάσις*, ὁ *τόνος* ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν ἀλλοιώσεων τῶν φαινομένων ἅτινα παριστῶσι τὰ ὄντα. *Συμπνοία*, καθ' ὅσον ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἰδιαιτέως θεωρούμενα, καὶ ὁμοῦ λαμβανόμενα, ἅπαντα συμπνέουσι, συντείνουσιν εἰς τινὰ κοινὸν σκοπὸν καὶ τέλος, τὸ ὁποῖον ὑποθέτει κοινόν τι αἷτιον, κοινήν ἀρχήν, καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς συντονίας καὶ συμπνοίας, ἡ πρώτη ἀρχὴ ἐξ ἧς προέρχονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄντων. Ἡ πρώτη αὕτη ἐνέργεια ἐξ ἧς αἱ ἄλλαι πᾶσαι, πρέπει νὰ ᾔναι ἀνωτέρα πασῶν· πρέπει ἐπομένως νὰ ἔχη τὰς ποιότητες, τὰς τελειότητας ὅλων τῶν ὄντων, ἀλλὰ κατὰ τινὰ βαθμὸν,

τὸν ὁποῖον δὲν διακρίνομεν διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ συλλαμβάνομεν διὰ τοῦ λόγου. Ἐπομένως ἡ ἀνωτάτη αὕτη ἀρχὴ τῶν ὄντων, εἶναι ἡ ἄκρα σοφία, ἡ ἐντελεστάτη καλλονή, εἶναι ἡ καθαροτάτη ἀγαθότης, πάντα τὰ καλὰ ἅτινα θεωροῦνται ἐν τῇ φύσει, πᾶσαι αἱ ἀγαθαὶ πράξεις τῶν ἀνθρώπων, πᾶσαι αἱ τελειότητες πρέπει νὰ ὑπάρχωσι κατ' ἀνώτατον βαθμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἐνέργειαν, εἰς τὴν πρώτην ταύτην ποιότητα, εἰς τὴν πρώτην ταύτην πηγὴν ὅλων τῶν ὄντων καὶ φαινομένων. Ἀλλ' ἡ πρώτη αὕτη ἀρχὴ, τὸ πρῶτον τοῦτο αἷτιον, τί εἶναι κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς; εἶναι ὅ,τι καὶ τὰ ἄλλα, εἶναι δηλαδή ἐνέργειά τις ἣτις παράγει ὅλα τὰ ἀποτελέσματα, ὅσα παρατηροῦμεν εἰς τὰ ὄντα τῆς φύσεως, εἶναι ἐνέργεια, ὅ ἐστιν εἶναι δύναμις, εἶναι τὸ πρῶτον ἐκεῖνο στοιχεῖον, ὅπερ εὐρίσκομεν εἰς ὅλα τὰ ὄντα, εἶναι ψυχὴ ζωογονοῦσα τὰ πάντα, εἶναι πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διήκει δι' ὅλης τῆς φύσεως, πανταχοῦ διαδίδεται, καὶ πᾶσαν ζωογονεῖ τὴν τε ὕλικήν καὶ ἠθικήν φύσιν, εἶναι αὕτη ἡ φύσις, ἵνα μεταχειρισθῶμεν μίαν λέξιν πρὸς δήλωσιν τῆς ἀρχῆς ταύτης, εἶναι αὕτη ἡ φύσις, αὐτὸς ὁ Θεός. Ἀλλ' ὁ Θεὸς οὗτος δὲν εἶναι κεχωρισμένος τοῦ κόσμου· ὁ Θεὸς οὗτος ἐνυπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν εἶναι τί διάφορον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν οὐσίαν του, ἀλλ' εἶναι πνεῦμα, νοῦς, πρόνοια, ἐὰν θέλητε, διότι πάσας τὰς λέξεις ταύτας εὐρίσκετε παρὰ Στωϊκοῖς, ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι εἰμὴ διάφορα ὀνόματα πρὸς δήλωσιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, πρὸς δήλωσιν τῆς ὕλικῆς ἀρχῆς τοῦ παντός, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου. Ὁ Θεὸς ταυτίζεται μὲ τὸν κόσμον, μὲ τὴν φύσιν, μὲ τὰ ὕλικὰ μέρη τῆς φύσεως, διότι ὕλη εἶναι καὶ οὐδὲν ἕτερον, εἶναι ὕλη καθαρωτέρα τῶν ἄλλων ὕλων ἐξ ἧς πάντα μορφοῦνται. Καὶ ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν διαφόρων ὕλικῶν στοιχείων, εὐρίσκομεν ἐν καθαρώτερον τῶν ἄλλων, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν δύναμιν νὰ παράγῃ τὸ πᾶν, ἐπειδὴ, ἐν ἄλλοις λόγοις, τὸ πῦρ, ὁ αἰθὴρ ὑπ' ἄλλην μορφήν, εἶναι τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ παντός, πῦρ, αἰθὴρ εἶναι ὁ Θεός, ζῶον εἶναι ὁ κόσμος ἔμψυχον καὶ λογικόν, ψυχὴ τοῦ ζώου

τούτου είναι ὁ Θεός, καὶ ἐπομένως οὐδὲν ἕτερον εἶναι κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς ὁ Θεός, εἰμὴ ἡ ὕλική φύσις θεοποιηθεῖσα. Ἐπομένως ὁ Θεός οὗτος, πρὸς ὃν ταυτίζεται ὁ κόσμος, εἰ καὶ προικισμένος μὲ ἐκείνον τὸν σπερματικὸν λόγον θνεύρισκομεν εἰς ὅλα τὰ ὄντα, εἰ καὶ νοῦς καὶ πρόνοια, κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς, οὐχ ἦττον εἶναι ἄκαμπτος εἰμαρμένη, εἶναι ἡ ἀναγκαία φύσις τοῦ παντός. Γιώντι ἡ φύσις αὕτη ἀναπτύσσεται κατὰ τινὰς νόμους ἀναγκαίους, εἰς οὓς ὑπόκειται ὡς ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς οὐσίας, τοὺς ὁποίους δὲν δύναται νὰ μεταβάλλῃ καὶ παραβιάσῃ, καὶ καθ' οὓς ὁ Θεός ἐπανελημμένως καὶ ἀπείρως ἀναπτύσσεται, μεταβάλλεται καὶ πραγματοποιεῖται διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου. Θέλομεν ἰδεῖ ἀκολούθως ὅτι τὸ δόγμα τοῦ τῶν Στωϊκῶν, ὑπὸ νέαν καὶ σοφωτέραν μορφήν, ἀνεφάνη καὶ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, καὶ ὅτι ὁ σύγχρονος πανθεισμός δὲν εἶναι εἰμὴ ἐπανάληψις ἀρχαίας πλάνης. Οὗτος εἶναι ἐν τοσοῦτῳ ὁ Θεός τῶν Στωϊκῶν, ὃ ἔστιν ἐκείνων τῶν φιλοσόφων τοὺς ὁποίους δικαίως θαυμάζει καὶ σέβεται ἡ ἀνθρωπότης, ὡς τοὺς πλέον σοφοὺς καὶ ἐναρέτους ἀνδρας τῆς ἀρχαιότητος. Οὗτος εἶναι ὁ Θεός τοῦ Ζήνωνος, τοῦ Κλεάνθου, τοῦ Χρυσίππου, τοῦ Σενέκα, τοῦ Ἐπικτήτου, τοῦ Ἀρρίανου, τοῦ Μ. Ἀντωνίου, Θεός ταυτιζόμενος μὲ πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα λατρευόμενος ἐμφαίνοντα τὴν προσωποποίησιν καὶ θεοποίησιν τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς φύσεως· διότι δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῆτε ὅτι εἰς τὴν μυθικὴν ἀντικατέστησαν οἱ Στωϊκοὶ φυσικὴν τινὰ θεολογίαν, καθ' ἣν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς Θεός πάντοτε λατρεύεται, ποτὲ μὲν ὡς Ζῶν (Ζεὺς), ποτὲ δὲ ὡς πῦρ (Ἡφαιστos), ἄλλοτε ὡς ὕδωρ (Ποσειδῶν), ἄλλοτε ὡς γῆ (Δήμητρα).

Ἐὰν δὲ ἐμβαθύνωμεν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἠθικὴν τῶν Στωϊκῶν θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ἐξέρχεται ἐκ τῆς περὶ Θεοῦ διδασκαλίας. Γιώντι ἐὰν ἡ ἐπίτασις, ὁ τόνος, ἡ ἐνέργεια, ἡ δύναμις, εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ παντός, ἐὰν δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι προικισμένος μὲ τοιαύτην ἐνέργειαν καὶ δύναμιν, ἐὰν ἡ οὐσιώδης ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι εἰμὴ ἐνέργεια τοῦ ἐπικρατεστέρου τῶν στοιχείων ἅτινα

συγκροτοῦσι τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, δηλαδή τοῦ λόγου, τοῦ πνεύματος, τῆς λογικότητος, τοῦ σπερματικοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον εὐρομεν εἰς ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἰδίως εἰς τὸν Θεόν, καθότι μὲ τὸν λόγον τοῦτον ταυτίζεται, ἔπεται ὅτι ἡ ἀρετὴ, ἡ ἠθικὴ τελειότης τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἐκείνη ἡ ἐπίτασις, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος συγκεντροῦται ἐν αὐτῷ, ἐν τῇ λογικῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς του, καὶ πάντα τὰ ἄλλα θεωρεῖ ὡς ἀδιάφορα καὶ μηδαμινά.

Τοιοῦτον τὸ θεοσοφικὸν δόγμα τῶν Στωϊκῶν, καὶ περιττὸν εἶναι νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, καθ' ὅσον δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὑμᾶς ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανήσεως τοῦ στωϊκισμοῦ μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ὀπαδῶν, τὸ αὐτὸ δόγμα εὔρον εἰς ὅλους ὡς πρὸς τὴν θεότητα, μολονότι διαφέρουσιν ὡς πρὸς ἄλλα δευτερεύοντα ζητήματα τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας.

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ ἐπὶ τέλους, εἰς ἣν ἀνακεφαλαιοῦται ὅλη ἡ ἀρχαία φιλοσοφία τί ἐπρέσβευε περὶ Θεοῦ; Ἄς ζητήσωμεν καὶ μεταξὺ τῶν φιλοσόφων τούτων τὸν θεόσοφον, ἃς ζητήσωμεν τὸν θεὸν μεταξὺ τῶν φιλοσόφων, ὡς ὁ Διογένης ἐζήτηε ἄνθρωπον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἄς ἴδωμεν, καὶ οἱ σοφώτατοι οὔτοι ἄνδρες, οἵτινες διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος ἔφθασαν εἰς ἀνωτάτην νοητικὴν ἀνάπτυξιν, καὶ διὰ τῆς ἠθικῆς των εἰς τὸ ὕψος τῆς τελειοτάτης ἀρετῆς, καὶ τόσον καθαροὶ ἦσαν, ὥστε ἐθεωροῦντο ὡς ἄσώματοι, αἰσχυρόμενοι, ὡς ὁ Πορφύριος λέγει περὶ τοῦ Πλωτίνου, ὅτι ἐν σώματι ἦσαν, ἃς ἴδωμεν ποῖαν ἰδέαν εἶχον περὶ Θεοῦ.

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ παράγεται καὶ αὕτη ἐκ τῆς πρὸ αὐτῆς φιλοσοφίας, καὶ καθὼς εἶδομεν ὅτι ὁ στωϊκισμὸς ἐξέρχεται ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσοφικῶν δογμάτων, ὡσαύτως ἡ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ εἶναι γέννημα τῆς πρὸ αὐτῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἀνατολικῆς φιλοσοφίας. Παράγεται ἐκ τῶν προηγουμένων σχολῶν καὶ δογμάτων, ἀλλ' ἔχει καὶ τινὰ πρωτοτυπίαν, στοιχεῖα τινὰ ἴδια, ἅτινα ἰδίως ἀνήκουσιν εἰς αὐτὴν, ἀλλ' ἅτινα ἐξηγοῦνται ὡς ἐκ τῆς πρὸ αὐτῆς φιλοσοφικῆς ἀναπτύξεως, ὡς ἐκ τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ἀν-

θρωπίνου πνεύματος κατά την εποχὴν ἐκείνην, ὡς ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων περιστάσεων ἐν αἷς εὑρέθη ὁ μὲν ἢ ὁ δὲ τῶν φιλοσόφων τούτων. Ἰδίως ἡ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ εἶναι ἀπόρροια τῶν πλατωνικῶν καὶ πυθαγορείων δογμάτων. Ἐνθυμείσθε ὅτι μεταξὺ τῶν πλατωνικῶν δογμάτων εὔρομεν τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν, δι' ἧς ἐξηγήσαμεν ὅλας τὰς ἄλλας πλατωνικὰς θεωρίας, καὶ περὶ αὐτῆς ὡσαύτως ἐνησχολήθημεν, ὅτε ἐπραγματευόμεθα περὶ ἀφαιρέσεως ἐν τῇ ψυχολογίᾳ. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἡ μόνη ἀρμόζουσα μέθοδος πρὸς εὑρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ μόρφωσιν τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ διαλεκτικὴ. Τί εἶναι ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος; ζήτησις τῆς ἐνότητος ἐν μέσῳ τῆς ποικιλίας, ζήτησις τῆς ἰδανικότητος ἐν μέσῳ τῆς ὀλικότητος, ὅ ἐστι, ζήτησις τοῦ ὄντως πραγματικοῦ χοιχείου τῆς φύσεως, διότι ἡ ἐνότης, ἡ ἰδανικότης καὶ ἡ πραγματικότης εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό· τὰ ὄντα εἶναι σκιὰ παρερχομένη, τὸ μόνον στοιχεῖον τὸ ὁποῖον διαμένει καὶ ἐπαναλαμβάνεται καὶ διακρίνεται εἰς ὅλα τὰ ὄντα εἶναι ἡ ἰδέα, τὸ εἶδος, ὁ τύπος, καθ' ὃν διετυπώθησαν τὰ ὄντα. Τὰ εἶδη ταῦτα, εἴτε αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα ἐν τῷ θεῷ λόγῳ, εἴτε λαμβανόμενα ἐν τῷ κόσμῳ καὶ διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου ἀνακαλυπτόμενα ἐν τῇ φύσει, δὲν εἶναι κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς μόνον ἀρχαὶ γνώσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπάρξεως, ὅ ἐστιν ἡ μόνη πραγματικότης τοῦ κόσμου ὑφίσταται εἰς τὴν συνένωσιν διαφόρων ἰδεῶν, πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένων, καὶ ἀποτελουσῶν ἱεραρχικὴν κλίμακα ἰδεῶν, καὶ εἰδῶν, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ὠνόμαζον ὑποστάσεις.

Αἱ ὑποστάσεις αὗται συνδέονται πρὸς ἀλλήλας, καθ' ὅσον αἱ μὲν ἀπορρέουσιν ἐκ τῶν δὲ, καὶ ἐνεργοῦσιν ἐπ' ἀλλήλων, καθ' ὅσον αἱ ἀνώτεραι παράγουσι τὰς κατωτέρας, αἱ κατώτεραι τείνουσι πρὸς τὰς ἀνωτέρας, καὶ ἐκ τῶν δύο τούτων ἀλύσεων συνίσταται ὅλον τὸ ὕφασμα τῆς οἰκουμένης, ἡ ὑφὴ τοῦ τε πνευματικοῦ καὶ ὀλικοῦ κόσμου.

Διὰ τῆς διαλεκτικῆς ἐκθασαν οἱ Ἀλεξανδρινοί, καθὼς καὶ οἱ πρῶτοι πλατωνικοί, εἰς τὴν μόρφωσιν συστήματος ἰδεῶν καὶ ὑποστάσεων, αἵτινες συνενούμενα ἀποτελοῦσι τὴν φύσιν καὶ

τὸν κόσμον, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐπειδὴ αἱ κατώτεραι ὑποστάσεις τείνουσι πάντοτε πρὸς τὰς ἀνωτέρας, διὰ τῆς νοήσεως, ὅταν ἦναι προικισμένοι μὲ νοῦν, διὰ τῆς ἀγάπης, ὅταν ἔχωσιν ἠθικὰ τινὰ στοιχεῖα, ἔπεται ὅτι ἡ τελεία ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ ἀνοδὸν τινα πρὸς τὴν πρώτην τῶν ὑποστάσεων, ἐξ ἧς ἅπασαι αἱ ἄλλαι ἀπορρέουσιν· ὥστε καὶ τὸ δόγμα τοῦτο δὲν εἶναι, οὐσιωδῶς, εἰμὴ πανθειστικόν τι δόγμα, δύναμι τοῦ ὁποῖου καὶ ἡ πρώτη ὑπόστασις καὶ ἅπασαι αἱ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσαι ταυτίζονται, ἀνάγονται εἰς μίαν καὶ μόνην ἀρχήν.

Τὸ σύστημα τῶν Ἀλεξανδρινῶν δὲν εἶναι μόνον πανθεισμός, ἀλλὰ προσέτι, ὅπως προσδιορίσωμεν αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐκλεκτισμός, πυθαγορείον καὶ πλατωνικὸν σύστημα, συνένωσις στοιχείων διαφόρων, ἅτινα ἐρανίζεται ἐκ τῶν ἄλλων συστημάτων, μὴ ἐξαιρουμένων τῶν ἀνατολικῶν, διότι ἡ ἰδέα τῆς ἀπορροίας ἀνεφάνη καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ φιλοσοφίᾳ· εἶναι τελευταῖον καὶ μυστικισμός, ἔχει δηλαδὴ τὸν χαρακτήρα τοῦ μυστικοῦ ἐκείνου δόγματος δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος, καθὸ ἡ πολυτιμωτέρα τῶν κατωτέρων ὑποστάσεων, ἀνυψοῦται εἰς τὴν ἀνωτέραν, καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν ἀνωτάτην, διὰ τινος ἐκστάσεως, διὰ τινος ἐνώσεως, διὰ τινος θεουργίας, καὶ γίνεται ἐνθεος, ὅταν διὰ τοῦ πνεύματός του ὑψωθῆ μέχρι τῆς ἀνωτάτης ὑποστάσεως, ἥτις εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός.

Ἄλλ' ὁ Θεὸς οὗτος, οἷος ἔπρεπε ἐξ ἀνάγκης νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς διαλεκτικῆς ἀνόδου, οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ ἦναι ἢ ἡ ἄκρα, ἡ ἀνωτάτη ἐνότης. Εἷς ὁ Θεὸς, μία ἡ πρώτη ὑπόστασις, αὐτὴ ἡ ἀφηρημένη ἐνότης εἶναι ἡ πρώτη θεία ὑπόστασις, τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζουσιν οἱ Ἀλεξανδρινοί.

Ἄλλὰ τίνοι τρόπῳ προῆλθεν ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἐνότητος ὁ κόσμος; διατί καὶ πῶς ἡ πρώτη αὕτη ἐνότης ἐγίνε πολλότης; διατί καὶ πῶς ἐκ τῆς μιᾶς καὶ μόνης καὶ ἐνικῆς ταύτης ὑποστάσεως προῆλθον τὰ διάφορα ταῦτα φαινόμενα, τὰ ὄντα, ὁ κόσμος, ὁ ἄνθρωπος, ἡ φύσις; δευτέρα τις ὑπόστασις προῆλθε κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς πρώτης ταύτης, καὶ ἡ δευτέρα ὑπόστασις εἶναι ἡ διάνοια, ὁ λόγος· ὁ λόγος ὅστις εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς διαπλάσεως,

ὡς πρὸς τὸν κόσμον, ἀλλ' ὅστις εἶναι ἡ δευτέρα ὑπόστασις, ὡς πρὸς τὸν Θεόν.

Ἄλλ' ὁ λόγος οὗτος, καθὸ καθαρὸς λόγος, ἠδύνατο ναὶ μὲν νὰ διατάξῃ τὰ πάντα, νὰ νομοθετήσῃ ἐπὶ τῶν ὄλων· ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἠδύνατο αὐτὸ τὸ ὄλον νὰ σχηματίσῃ, νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν, νὰ ζωογονήσῃ; τοῦτο γίνεται, κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς, διὰ τῆς τρίτης υποστάσεως, διὰ τοῦ πνεύματος, διὰ τῆς ἀγάπης, διὰ τῆς καθολικῆς ψυχῆς, ἥτις εἰσέρχεται εἰς ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἅτινα ζωογονεῖ καὶ μετ' ἀλλήλων συναρμολογεῖ.

Τοιαῦται αἱ τρεῖς πρώται ὑποστάσεις, τοιαύτη ἡ περίφημος Τριάς τῶν Ἀλεξανδρινῶν, εἰς ἣν, κατὰ τινες παραμορφώσαντας λίαν ἀτόπως καὶ ἀλόγως καὶ τὴν φιλοσοφικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἀνάγεται αὐτὴ ἡ Τριάς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἄλλ' εἶναι ἄρα ἀνάγκη νὰ ἐνδείξω εἰς ὁμᾶς τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς αἰτινες ὑπάρχουσι μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας τριάδος, τὰς διαφορὰς ὅσας εὐρίσκομεν μεταξὺ αὐτῶν, ἐὰν μόνον ἐξετάσωμεν φιλοσοφικῶς τὰ δύο ταῦτα δόγματα, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀνωτάτου κύρους τὸ ὁποῖον λαμβάνει ἡ Χριστιανικὴ Τριάς ἐκ τῆς Θείας ἀποκαλύψεως;

Καὶ πρῶτον, τί εἶναι ὁ εἷς καὶ τριαδικὸς Θεὸς τῶν Ἀλεξανδρινῶν; εἶναι τρεῖς ὑποστάσεις παραγόμεναι, ἡ μὲν δευτέρα ἐκ τῆς πρώτης, ἡ δὲ τρίτη ἐκ τῆς δευτέρας· καὶ ἡ μὲν πρώτη εἶναι ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς τῶν ὄντων, τῶν ὑποστάσεων· ἀλλ' ἡ ὑπόστασις αὕτη εἶναι κενὸν ὄνομα, ἀφηρημένη ἔννοια εἰς ἣν φθάνει ἡ διαλεκτικὴ ἄνοδος τοῦ πνεύματος, εἶναι ἀφηρημένη οὐσία, ἥτις, ἵνα πραγματοποιηθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ, ἀνάγκη ἔχει ἄλλων μέσων, ἅτινα ναὶ μὲν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης παράγονται, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης παράγονται.

Ὁ λόγος, ἡ δευτέρα ὑπόστασις, εἶναι ἀπόρροια, διότι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀπαντῶμεν παρ' Ἀλεξανδρινοῖς τὴν λέξιν ἀπόρροιαν, ἣν emanatio, emanation ὀνομάζουσιν οἱ νεώτεροι, ἀπόρροια τῆς πρώτης, ὃ ἐστὶν οὐδεμία ἰσότης φύσεως

μεταξὺ αὐτῶν, οὐδεμία προσωπικότης, οὐδεμία ἀτομικότης, διότι ἡ μὲν εἶναι ἀφαίρεσις, ἡ δὲ εἶναι ἀποτελέσμα τῆς ἀφαίρεσεως ταύτης.

Τί εἶναι ἡ τρίτη ὑπόστασις τῆς τριαδικῆς τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἐνότητος; ἡ ἀρχὴ ἡ ζωογονοῦσα τὴν ὕλην, εἶναι ὁ σπερματικὸς λόγος τῶν Στωϊκῶν, εἶναι οὐσιωδῶς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ὕλικόν στοιχεῖον, τὸ πῦρ, τὸ ὕδωρ, δι' οὗ, ὡς εἶδομεν, οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος φιλόσοφοι ἐπροσπάθουν νὰ ἐξηγήσωσι τὸ πᾶν.

Τί κοινὸν μεταξὺ τῆς τρίτης υποστάσεως, τῆς δευτέρας καὶ τῆς πρώτης; ἡ ἰδέα τῆς παραγωγῆς, ἡ ἰδέα τῆς ἀπορροίας, δι' ἧς ἡ δευτέρα παράγεται ἐκ τῆς πρώτης, ἡ τρίτη ἐκ τῆς δευτέρας. Ποῦ εἶναι τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο ὄν, τὸ ἐν καὶ τὸ ἀδιαίρετον, εἰ καὶ τρισυπόστατον, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστιανισμὸς, τὸ ὁποῖον λατρεῖ τὴν σήμερον τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τῆς ἀνθρωπότητος; ποῦ εἶναι ἡ προσωπικότης καὶ ἐλευθερία τοῦ Θεοῦ, αἱ ἠθικώταται ἐκεῖναι σχέσεις μεταξὺ τῶν τριῶν υποστάσεων, καθ' ὅσον τὰς σχέσεις ταύτας δύναται νὰ ἐξηγήσῃ ἡ θεολογία, νὰ μελετήσῃ ἡ φιλοσοφία; ποῦ ἐνὶ λόγῳ τὰ πνευματικά, τὰ ἠθικά ἐκεῖνα προσόντα δι' ὧν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν εἶναι ὁ πατὴρ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἡ ὑψίστη ἔννοια εἰς ἣν δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ κατὰ πάντα καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐννοίας ἀπείρου Θεοῦ, ὅστις, οὐχὶ δι' ἀπορροίας, οὐχὶ κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ δι' οἰκίας καὶ ἐλευθέρας θελήσεως καὶ ἐνεργείας, δι' ὑψίστης ἀγαθότητος, διὰ τινος δημιουργικῆς δυνάμεως ἐκ τοῦ μηδενὸς παρήγαγε τὸν κόσμον; παραβάλλατε τὰς δύο ταύτας θεωρίας, τὰ δύο δόγματα, τὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν, ὅπερ ἀνακεφαλαιοῖ εἰς ἑαυτὸ ἅπασαν τὴν σοφίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς, ὅλα τὰ δόγματα ἅτινα ἕως τότε εἶχον φωτίσει τὴν ἀνθρωπότητα, μὲ τὸ δόγμα ὅπερ ἐκήρυξεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Ἰησοῦς, ὅπερ διέδωκεν ἐν τῇ οἰκουμένῃ οἱ ἀμαθεῖς ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, οἵτινες ἐφώτισαν διὰ τοῦ κηρύγματός των τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ παρήγαγον τὴν νέαν σοφίαν καὶ τὸν νέον πολιτισμὸν, ὅπερ ἐκέρδησεν ὅλα τὰ πνεύματα, καὶ διεδόθη εἰς ὄλον

τὸν κόσμον, παραβάλλατε τὴν φύσιν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, καὶ θέλετε ἐννοήσει, οὐ μόνον διὰ τοῦ πνεύματος ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς καρδίας, ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι δόγμα ἀνθρώπινον, τὸ δεύτερον θεῖον, εἶναι αὐτὴ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὸν κόσμον.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ τέλος τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τοῦτο, τοιοῦτον τὸ τέρμα εἰς ὃ ἔφθασεν ἡ ἀνθρωπότης, ἀφ' οὗ πολλὸ ἀπεπλανήθη εἰς ὄλας τὰς χώρας τοῦ ἰδανικοῦ. Καὶ σημειωτέον, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὄσων εἵπομεν, ὅτι ὄλην τὴν σοφίαν ταύτην τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν φιλοσοφικῶν δογμάτων τῶν τε ἐλλήνων καὶ ἀνατολικῶν φιλοσόφων ἐπὶ τρεῖς ὄλους αἰῶνας ἀντέταξεν ἡ φιλοσοφία εἰς τὴν τότε ἀρτισύστατον θρησκείαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν καταδαμάσῃ.

Ἐὰν δὲ τώρα ζητήσωμεν τὴν θεοσοφίαν εἰς τὴν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς παραχθείσαν Ῥωμαϊκὴν φιλοσοφίαν, ἐὰν μεταβῶμεν εἰς τὴν χώραν, ἣν ἄλλοτε ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς καλλιτεχνικῆς ἀναπτύξεως ἐξετάσαμεν, εἰς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διεκρίθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τῆς πολιτικῆς συνέσεως, διὰ τῆς κοινωνικῆς σοφίας, διὰ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τοῦ δικαίου, διὰ τῆς πολεμικῆς ἐμπειρίας, διὰ τῆς μεγάλης ἐπιβροῆς ἣν ἐξήσκησεν ἕνεκα τῶν κατακτήσεων τοῦ εἰς ὄλον τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον καθυπέβαλεν εἰς τὸν ἴδιον πολιτισμὸν καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, προετοιμάσαν οὕτω τὴν μέλλουσαν ἐνότητα τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ἐὰν μεταβῶμεν εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο, καὶ ἐξετάσωμεν αὐτὸ ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὡς καὶ ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ, ὁ Ῥωμαϊκὸς πολιτισμὸς οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ἀντανάκλασις τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἡ ἠχώ τῆς Ἑλλάδος, ἣτις παρατείνεται μέχρι τῶν ἐσχάτων ὀρίων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ εἰς ἣν ἀπαντᾷ ἐπὶ τέλους ἡ μεγάλη φωνὴ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Ἀποστόλων.

Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΙΝΔΙΑ ΕΝ ΕΤΕΙ 1843.

(συνέχεια)

ε'.

Δημόσιοι Πρόσοδοι

Τὸ σύστημα τῶν δημοσίων προσόδων διαίρειται ἀναγκαίως εἰς τῶσους κλάδους ὅσαι αἰ πηγαὶ ἐξ ὧν τρέφονται. Οἱ πόροι οὗτοι δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τέσσαρας τάξεις· α'. τὸ κτηματικὸν τέλος· β'. τοὺς φόρους τῶν ὑποτελῶν λαῶν· γ'. τὰ μονοπωλεῖα· δ'. τὰ τελωνεῖα.

α. *Κτηματικὸν τέλος.* Πάντοτε ὁ κτηματικὸς φόρος ὑπῆρξε ἡ σημαντικότερα πηγὴ τῶν προσόδων τῶν ἐν Ἰνδία ἀλληλοδιδόχων κυβερνήσεων, θεωρούμενος ὡσεὶ ἐμφυτευτικὸς κανὼν, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ γῆ ἀνήκει εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἔχει οὗτος τὸ δικαίωμα ν' ἀπολάβῃ μέρος τῶν αὐτῆς προϊόντων. Ὁ λόγος τῆς συνεισφορᾶς πρὸς τὸ πραγματικὸν εἰσόδημα διέφερε κατὰ τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ἠθικότητα τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐλάσσωσιν τοῦ ἡμίσεως τῶν φυσικῶν προϊόντων, πολλάκις δὲ μείζων. Ἡ γῆ ἐδίδετο εἰς μίσθωσιν παρὰ τοῦ ἡγεμόνος, εἴτε ἀνὰ ἐπαρχίαν εἰς ἓνα *δευάνα*, εἴτε ἀνὰ περιοχὴν, ὅπερ συχνότερον, εἰς *ζεμινδάραις*, οἵτινες εἰσέπραττον εἰς ἴδιον αὐτῶν ὄφελος περὶ τὰ 40 τοῖς 0/100, τὸ ὁποῖον φορολογικὸν σύστημα καλεῖται *ζεμινδάραις*.

Ἡ Μογγολικὴ κυβερνήσις εὐροῦσα ἐγκαθιδρυμένον τὸ σύστημα τοῦτο οὐδεμίαν αὐτοῦ ἐπήνεγκε μεταβολὴν, μόνον δὲ ἐπεξέτεινε τὴν ἐξουσίαν τῶν συνακτῶν. Οἱ *ζεμινδάραις* ἐγένοντο ὑπεύθυνοι περὶ τῶν φόρων καὶ ἐπειδὴ ἐνδιέφερον ὅπως διαμένωσι πάντοτε εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις, ὧν εἶχον δυνήθη νὰ γνωρίσωσιν ἀκριβῶς τοὺς ἰδιαιτέρους πόρους, συνέβη ὥστε κατήνησαν σχεδὸν ἀμετάκλητοι, κατ' ὀλίγον δὲ οἱ δημόσιοι οὗτοι πράκτορες διεβίβασαν διὰ κληρονομίας εἰς τοὺς κατιόντας αὐτῶν τὸ ἐπάγγελμά

των, ὅθεν καθ' ἣν ἐποχὴν ἐνεφανίσθησαν οἱ Ἄγγλοι, ἦσαν ὅλως διόλου ἀμετακίνητοι. Ἡ Μογγολικὴ κυβέρνησις συνεπῆς εἰς ἑαυτὴν, ποιούσα ὑπευθύνους τοὺς *ζεμινδάρας* περὶ τῆς ἀποτίσεως τῶν φόρων, ἐχορήγει συγχρόνως αὐτοῖς καὶ τὰ μέσα τοῦ νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν εἰσπραξίν, δηλαδὴ τοῦ νὰ ὑποχρεώσωσι τοὺς ὀφειλέτας εἰς τὴν πληρωμὴν. Διὸ ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς των ὅσον στρατὸν ἐδύνατο νὰ διατηρῶσι, καὶ πρὸς τούτοις εἶχον τὴν ἀνωτέραν τῆς δικαιοσύνης διαχείρισιν ὡς πρὸς τὰ ἐγκλήματα τὰ ἀφορῶντ' αὐτοὺς τοὺς φόρους.

Ὁ λόρδ Κορνουάλλις, ὅστις εἶχεν ἐπιφορτισθῆ ἀπὸ τοῦ 1787 μέχρι τοῦ 1789 νὰ διοργανώσῃ τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς Βεγγάλης, (τῆς μόνης προεδρίας ἔνθα ἡ Ἐταιρία κατέκεινεν τὴν ἐποχὴν κατεῖχε χώραν ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῆς διαχείρισιν) κατέπεισε τὸ Συμβούλιον τῶν διευθυντῶν νὰ ἀφήσῃ τοὺς *ζεμινδάρας* εἰς τὴν κατοχὴν τῶν περιοχῶν αὐτῶν, χορηγοῦν αὐτοῖς τὴν γῆν διὰ συμβολαίου διηνεκοῦς μισθώσεως. Ἐνεκα τούτου οἱ *ζεμινδάρες* ἀνεγνωρίσθησαν ἐπισήμως ὡς νόμιμοι κάτοχοι τῶν γαιῶν ἐφ' ὅρῳ τοῦ συνεισφέρειν κανόνα τινα ἀμετάβλητον. Ἐδόθη ἐπίσης αὐτοῖς πλήρης ἐξουσία νὰ ἔλθωσιν εἰς ὅσας ἔκρινον εὐλογωτέρας συμφωνίας μετὰ τῶν *ραῦδτ* (*) τηροῦντες τὰ ἔθιμα καὶ συνθηεῖας ἐκάστου τόπου, πλὴν αἱ μετὰ τῶν *ραῦδτ* συνομολογουμέναι μισθώσεις ὄφειλον νὰ ὦσι καὶ αὐταὶ διηνεκεῖς καὶ ἀμετάτρεπτοι, διαλυομένου μόνον τοῦ συμβολαίου ὡσάντις ὁ μισθωτὴς δὲν ἐξεπλήρου ἀκριβῶς τοὺς ὄρους αὐτοῦ. Σημειούσθω ὁμοίως ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐνῶ διετήρουν τὴν περὶ τῆς ἀποτίσεως τοῦ τέλους εὐθύνην τοῦ *ζεμινδάρος*, τοῦ εἶχον ἀφαιρέσει τὰ μέσα τῆς εἰσπράξεως, τὸν εἶχον στερήσει τῆς προτέρας βαρύτητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ νὰ καταναγκάσῃ ἄνευ τῆς ἐπικουρίας ἄλλης διαμέσου Ἀρχῆς τὸν *ραῦδτ*, τὸν εἶχον ὑποβάλλει, ὡσάντις ἐζήτει τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ὀφειλέτου του, εἰς διαδικασίαν καινότομον, βραδείαν καὶ δαπανηροτάτην· ταῦτα δὲ πάντα ἐπέ-

(*) Εἶναι οἱ *ραῦδτ* οἱ ἄμεσοι τῆς γῆς κάτοχοι καὶ καταγινόμενοι ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῆς.

φερον τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ. Ἄν δὲ, ἵνα προφυλάττωσι τοὺς *ραῦδτ* ἐκ τῆς πλεονεξίας τῶν *ζεμινδάρων*, ἀπηγόρευσαν βῆτῶς εἰς τούτους νὰ αὐξήσωσι ποτὲ τὸ ἅπαξ μετ' ἐκείνων συμφωνηθὲν μίσθωμα, μέχρις οὗ ἀκριβῶς ἐκπληροῦντο οἱ συμπεφωνημένοι ὄροι, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης ὑπῆρχεν ἀντίθετον τοῦ προσδοκωμένου· καθότι ὁ *ζεμινδάρ* μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιτύχῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν αὐξήσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ *ραῦδτ* ἀποτιομένου μισθώματος, ὠφελεῖτο ἐκ τῆς πρώτης εὐκαιρίας, λ. χ. μιᾶς κακῆς συγκομιδῆς, μιᾶς αἰφνιδίου δυστυχίας, μιᾶς διακοπῆς πληρωμῶν διὰ νὰ ἐξώσῃ ἐκεῖνον ὅπως ἐκμισθώσῃ τὴν γῆν του ὑπὸ συμφορωτέρους ὄρους, καὶ τοῦτο ἦτο τὸ μόνον μέσον ὅπερ ἀπέμενεν αὐτῷ πρὸς αὐξήσιν τοῦ εἰσοδήματός του. Ἐπὶ τέλους, τῷ 1799 ἐχορηγήθη εἰς τοὺς *ζεμινδάρας* ἡ ἐξουσία νὰ ἐκποιήσωσι τὰ κτήματα τῶν *ραῦδτ*, συνοπτικῶς καὶ ἄνευ πολλῶν δικονομικῶν τύπων ἵνα, χρείας τυχούσης, πραγματοποιήσωσι τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, ἀποκτῶντες ἀπέναντι τῶν *ραῦδτ* ἐκεῖνο τὸ δικαίωμα ὅπερ ἡ κυβέρνησις εἶχεν ἐπιφυλαχθῆ ἀπέναντι αὐτῶν τῶν ἰδίων *ζεμινδάρων*. Ἐκτοτε οἱ *ραῦδτ* ἔμεινον κατ' ἀνάγκην ἠφανισμένοι.

Ἐκτὸς τοῦ συστήματος *ζεμινδάρ* ὑπάρχει καὶ ἡ ἀνά κώμην φορολογία, καθ' ἣν οἱ δήμαρχοι ἢ προσετώτες ἐκάστης κώμης συνάζουσι τὸν φόρον ἐκ τῶν *ραῦδτ* καὶ συνεισφέρουσιν αὐτὸ τοῖς ἐπιτετραμμένοις τῆς κυβερνήσεως· ὑπάρχει ἐπίσης καὶ τὸ *ραῦτουδρ* σύστημα, ὅπερ ἐπικρατεῖ εἰς ἐκείνας τὰς χώρας, ἔνθα οἱ Εὐρωπαῖοι εἰσπράκτορες συμφωνοῦσιν ἀπ' εὐθείας μετὰ τοὺς *ραῦδτ* ἢ μικροὺς μισθωτάς.

Αἱ κατὰ τὸ *ζεμινδάρ*ιον σύστημα ὀριστικῶς διωργανισμέναι ἐπαρχίαι περιλαμβάνουσιν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Βεγγάλης, ἑκτασιν 149, 782, τετραγωνικῶν μιλλιῶν ἐντὸς τῆς ὀποίας ἐμπεριέχονται ὅλη ἡ κυρίως λεγομένη Βεγγάλη καὶ αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Βαχάρ καὶ Ὀρίσσης, ἐξαιρουμένου μέρους τινὸς τοῦ Κουττάκ. Αἱ χῶραι αὐταὶ ἔχουν πληθυσμὸν 35, 518, 645 ψυχῶν ὑποκειμένων συμπλεκτικῶς εἰς φόρον προσδιωρισθέντα ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1830 εἰς 3,247,085 λίτρας στερλίνας.

ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μαδράς, ἡ *ζεμινδάριος* διοργανώσις περιλαμβάνει ὡς ἔγγιστα τὴν ὀλότητα τῶν πέντε *Κιρκάρ* τῆς Ἄρκτου τῶν συνορευόντων μὲ τὴν Βεγγάλην· ἐν τρίτον τῆς περιοχῆς τοῦ Σαλέμ καὶ Τζιγγλιπούτ καὶ μικρὸν μέρος τῆς μεσημβρινῆς περιοχῆς τοῦ Ἄρκου. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἔχουν ἐπιφάνειαν 49, 607 τετραγωνικῶν μιλίων καὶ πληθυσμὸν 3,140,022 ψυχῶν, ὑποκείμεναι εἰς ἀμετάβλητον φόρον προσδιορισθέντα ὑπὸ τοῦ νόμου τῶν 1830 εἰς 815,000 λίτρας στερλίας.

Ἡ ἀνά κώμην φορολογία ἐπικρατεῖ εἰς τὰς βορειοδυτικὰς ἐπαρχίας, δηλαδὴ εἰς τὴν προεδρίαν τῆς Ἄγρας, εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς προεδρίας τῆς Βομβάης, εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Νερβουδδὰχ κειμένας περιοχὰς καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν προεδρίαν τοῦ Μαδράς, εἰς τὸ ἀρχαῖον βασίλειον τοῦ Τανιαδρ εἰς τὰς νέας κτήσεις τοῦ Κοδργ, Κεουρνούλαου κτλ.

Τὸ *ραῦσογυὰρ* σύστημα ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλα τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ Μαδράς ὑπὸ τὴν ἄμεσον διατελοῦντα διαχειρίσιν τῆς Ἐταιρίας, δηλαδὴ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βελλαρῶ, Γκουτῶ, Ἄδονῶ, Κουδδαπάχ· τὰς περιοχὰς τοῦ ἄνω καὶ κάτω Ἄρκου, τοῦ Σελέμ, τοῦ Δινδιγᾶλ κτλ. καὶ ἐν τῇ τῆς Βομβάης προεδρίᾳ ἐπὶ τὴν μεσημβρινὴν χώραν τῶν Μαρατῶν, τὴν περιοχὴν τοῦ Βελγίουμ, ἐπὶ μέρος τι τῆς ἐπαρχίας τοῦ Βιτζαπούρ κτλ.

Ἐκ τῶν ἐπισήμων λογοδοσιῶν δημοσιευθειῶν διαταγῆ τῆς Κυβερνήσεως ποριζόμεθα τὰς ἐξῆς πληροφορίας ἀφορώσας τὴν κτηματικὴν δημοσίαν πρόσοδον τῆς Ἀγγλικῆς Ἰνδίας ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχειρίσιν τῆς Ἐταιρίας.

Ἀπὸ τοῦ 1831 μέχρι τοῦ 1834 ἐτήσιος μέσος ὄρος 12,628, 841 λίτρ. στερλ.

Ἀπὸ τοῦ 1839 μέχρι τοῦ 1842 ἐτήσιος μέσος ὄρος 13,431, 222 λίτρ. στερλ.

β'. Φόροι τῶν ὑποτελῶν λαῶν. Ἡ κυβερνήσις τῆς Ἐταιρίας χορηγεῖ εἰς τινὰς λαοὺς τὴν προστασίαν τῆς, ἀναδεχομένη τὴν υπεράσπισιν αὐτῶν καὶ ἐγγυωμένη τὴν ὑπαρξιν καὶ ἀκεραιότητα τῶν ἐπικρατειῶν τῶν, ὑφ' ὅρον ἀντιμισθίων τινῶν ἢ ἀπολαμβάνει

ὑπὸ τὸ ὄνομα φόρων. Εἰς ἄλλους ἀποστέλλει μικρὰ ἀποσπάσματα τῆς ἐνόπλου δυνάμεώς τῆς, ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τοῦ νὰ διατηρῶσι στρατὸν πρὸς ἐξασφάλισίν των ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιθέσεων καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐπαναστάσεων. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἀπαιτεῖ ἀποζημιώσιν διὰ τὰ ἐξόδα, ἄπερ ἀπαντᾷ πρὸς διατήρησιν τοῦ στρατοῦ, τὰ ὁποῖα ἐξόδα, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὀνομάζονται *ἐπικουραὶ*. Τέλος, ὡς ἀμοιβὴν τῆς μετὰ τινων πικρῶν συμμάχων συνομολογηθείσης ἐπιμαχίας καὶ τῆς αὐτοῖς ὑποσχεθείσης προστασίας, ἀπαιτεῖ νὰ διατηρῶσιν οὗτοι στρατεύματα, ὅπερ δύναται νὰ ζητήσῃ εἰς αὐτοὺς, χρεῖας τυχούσης, τὸ ὁποῖον στρατεύματα ὀνομάσθη *συμβολή*. Ὅπως ὁμως ἢ βεβαία περὶ τῆς πειθαρχίας τῶν συμβολῶν τούτων, θέτει αὐτὰς ὑπὸ τὰς διαταγὰς καὶ τὴν διεύθυνσιν εὐρωπαϊῶν ἀξιωματικῶν, καὶ ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν τακτικὴν πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ των, ἀπαιτεῖ νὰ συνεισφέρηται οὗτος εἰς τὸ ταμεῖον τῆς φροντίζουσα αὐτῇ περὶ τῆς διανομῆς του μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν. Οὗτος εἶναι τρίτος φόρος, ἐπονομαζόμενος *μισθὸς τῆς συμβολῆς*. Ἄρα οἱ τακτικὸι καὶ ἐτήσιοι φόροι διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις· *α.* εἰς τοὺς κυρίως λεγομένους φόρους· *β.* τὰς ἐπικουρίας· *γ.* τὸν μισθὸν τῆς συμβολῆς.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τοὺς ἐκτάκτους φόρους, εἰσπραττομένους ὑπὸ τὰς ἐλαχίστας προφάσεις, οἷον οἱ ἔνεκα πολέμου ἐπιβαλλόμενοι φόροι, αἱ *ἐκούσαι* ὑπογραφαὶ διὰ ἀνέγερσιν χριστιανικῶν ναῶν, ἀγαθοεργῶν ἢ ὠφελίμων καταστημάτων, μὴ ὑπαρχόντων εἰμὴ ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἢ μὴ ὠφελούντων εἰμὴ τοὺς Εὐρωπαίους, διὰ τὴν κατασκευὴν στρατιωτικῶν δρόμων, οἷτινες *ἐρίοτε* ἀποπερατοῦνται, δι' ἐπισκεύασιν λιμνῶν, αἷτινες οὐδέποτε ἐπισκευάζονται, διὰ τὴν ἀνασκαφὴν διωρύγων, αἷτινες μένουσι πάντοτε εἰς κατάστασιν σχεδίου, τὸ ποσὸν τοιούτων ἐκτάκτων συνεισφορῶν εἶναι ὑπέρογκον, ἀλλὰ παρὰ πάντων ἀγνοεῖται, ἐξαιρουμένης τῆς Μυστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Γραφείου τῆς ἀναθεωρήσεως. Ἄς παρατηρήσωμεν ὁμως, ὅτι εἶναι αὕτη μία τῶν καιριωτέρων πληγῶν τῆς Ἰνδίας, καὶ τόσῳ μᾶλλον ἐπικίνδυνος, ὅσῳ μυστικώτερα καὶ διαφεύγουσα τὴν προσοχὴν, καὶ ἐπομένως τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ κού-

σμου. Τοιουτοτρόπως καταστρέφονται αἱ περιουσίαι τῶν ὑποτελῶν ἡγεμόνων καὶ οἱ ἔσχατοι πόροι τῆς χώρας.

γ. *Μονοπωλεῖα.* Δύο ἐκ τούτων ὑπῆρχον καθιερωμένα ὑπὸ τῶν παλαιῶν συνθηθεῶν καὶ διατετηρημένα ὑπὸ τῶν προηγουμένων κυβερνήσεων· τὸ τοῦ ἄλατος καὶ τὸ τοῦ ὀπίου. Τὸ τοῦ ἄλατος μονοπωλεῖον δίδει εισόδημα, οὗτινος ὁ μέσος ὄρος οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐλάσσω ἐνὸς ἑκατομμυρίου λιτρῶν στερλινῶν. Τὸ δὲ καθαρὸν κέρδος τῆς Ἐταιρίας ἐπὶ τοῦ μονοπωλείου τοῦ ὀπίου ὑπερέβαινε, τῷ 1840, τὰ 2,000,000 λίτρας στερλίνας, ἦτοι 50,000,000 φράγκων.

δ. *Τελωνειακὸν σύστημα.* Ἡ δημοσία αὕτη πρόσδοδος πηγάζει, ὡς ἐν Εὐρώπῃ, ἐκ τῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τῶν πραγματειῶν, ἐπὶ τῆς ἀκτοπλοίας καὶ ἐπὶ τῆς ναυτιλίας. Δὲν ὑπάρχει κλάδος τῶν τῆς Ἰνδίας προσόδων ὁ ὁποῖος εἰς τὰς χεῖρας ἐχέφρονος καὶ περὶ τὰ ἑαυτῆς συμφέροντα πεφωτισμένης κυβερνήσεως ἐδύνατο νὰ ἀποβῆ ἔπωφελέστερος τούτου, καὶ μολοντοῦτο ἡ πηγὴ αὕτη τῶν δημοσίων εισοδημάτων ἡμέραν παρ' ἡμέραν μαραίνεται. Αἰτία δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἡ Ἄγγλία ἐκδίδει νόμους ὑποχρεοῦντας τοὺς Ἰνδοὺς ὑπηκόους τῆς νὰ δεχθῶσιν εἰς τοὺς λιμένας των, ἀπὸ ἤδη 50 ἐτῶν, τὰ ἀγγλικὰ προϊόντα, μὴ ὑποκείμενα εἰμὴ εἰς τελωνειακὸν βῆρος μηδαμινόν, τῶν 2 ἢ 3 τοῖς 0/0, ἐνῶ τὰ χειροτεχνήματα τῶν Ἰνδῶν ὑπηκόων ὑπόκεινται εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μεγάλης Βρετανίας εἰς βῆρος 30 μέχρι 1,000 τοῖς 0/0.

Ἄν τώρα παραβάλλωμεν τὰς παντὸς εἴδους καὶ πάσης χώρας τῆς Ἰνδίας εἰσαγωγὰς, κατὰ τὴν διάρκειαν δύο περιόδων, ἑκατέρας ἐκ δέκα ἐτῶν συγκειμένης, εὐρίσκομεν· ἀπὸ τοῦ 1816 μέχρι τοῦ 1825 εἰσαγωγὰς 916,220,850 ρουπιῶν· ἀπὸ δὲ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1835, 798,072,892· τοῦτέστιν ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς δέκα ἐτῶν συνέβη μείωσις 118,147,958 ρουπιῶν.

Μεταβαίνοντες τώρα εἰς τὴν ναυτιλίαν, καὶ συμπαραβάλλοντες δύο περιόδους, ἐκ δέκα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἑκάστην, εὐρίσκομεν, ὡς πρὸς τὸ φορτίον τῶν πλοίων παντὸς ἔθνους εἰσελθόντων εἰς

τὴν λιμένα τῆς Καλκούτης, ἀπὸ τοῦ 1802 μέχρι τοῦ 1818, 2,632,653 τόνους· ἀπὸ δὲ τοῦ 1819 μέχρι τοῦ 1835, 2,440,474 τόνους· τοῦτέστιν ἐλάττωσιν 191,182 τόνων.

Ὡς πρὸς τὴν ἐξαγωγὴν, εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τῷ 1805 ἡ Ἐταιρία δὲν ἐξουσίαζεν εἰμὴ 37,000,000 ὑπηκόων, οἵτινες ἐξήγαγον· α'. προϊόντα ἀκατέργαστα τῆς ἀξίας 14,047,988 ρουπιῶν· β'. χειροτεχνήματα τῆς ἀξίας 11,849,670· Ὀλότης 25,897,658 ρουπιῶν.

Τῷ δὲ 1835 ἐξουσίαζεν 100,000,000 ὑπηκόων, οἵτινες ἐξήγαγον ἐκ τοῦ περισσοῦ τῆς ἐργασίας των· α'. προϊόντα ἀκατέργαστα ἀξίας 18,061,647 ρουπιῶν· β'. χειροτεχνήματα ἀξίας 4,502,362· Ὀλότης 22,564,009 ρουπιῶν· ὅ ἐστι, τὰ ἑκατὸν ἑκατομμύρια τῶν σημερινῶν ὑπηκόων, διεσπαρμένον εἰς χώραν ἀναλόγου πρὸς τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐκτάσεως, ἐξάγουσιν εἰς προϊόντα ὅσον 3,333,649 ρουπιῶν ἕλιγώτερον τῶν 37,000,000 ὑπηκόων τῆς Ἐταιρίας κατὰ τὸ 1805.

Ἄν δὲ παρατηρήσωμεν τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἐμπορικῆς τῶν Ἄγγλων πολιτικῆς, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἑαυτῶν χειροτεχνήματα, θέλομεν εὐρεῖ ὅτι, καίτοι πολλῶν ὄντων καὶ πλουσιωτάτων τῶν πόρων τῆς ἀποικίας, ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ καταναλώσῃ ἐτησίως εἰμὴ ὅσον 6 πέννια κατὰ κεφαλὴν εἰς προϊόντα κατεργασμένα τῆς Εὐρώπης, ἐν ᾧ εἰς τὰς ἄλλας πτωχοτέρας ἀγγλικὰς ἀποικίας, οἷον τὰς Βαρβάδας, τὴν Δεμερᾶν ἢ Βερβίκην, ἡ εἰρημένη κατανάλωσις γίνεται ἀνὰ λόγον 100 φράγκων καθεκᾶσιν κεφαλῆν. Τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἤθελον τολμήσει οἱ Ἄγγλοι νὰ φέρωνται μὲ τοιαύτην ἀδικίαν πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην φυλὴν τῆς ὑψηλίου, καὶ ὁμῶς οὐδεμία ὑπάρχει ὅσον αὕτη πράξις, εἰρηνικῆ, λιτῆ, τιμία, φρόνιμος, καρτερικὴ καὶ βιομηχανος.

Γενικαὶ πρόσδοδοι. Ἴνα τέλος μορφώσωμεν ἰδέαν τοῦ μεσαιού προϊόντος ἀπάντων τῶν κλάδων τῶν τῆς Ἰνδίας προσόδων, ἃς παραβάλλωμεν πρὸς ἄλληλα τὰ εισοδήματα διαφόρων προσφάτων ἐποχῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἐπίσημα ἔγγραφα, δημοσιευθέντα διαταγῇ τοῦ Κοινοβουλίου, ἐξάγεται ὅτι ἐπὶ τῶν τριῶν

ετών 1832, 1833 και 1834 ὁ μέσος ὄρος, ἀπασῶν ὁμοῦ τῶν προσόδων, συνίστατο εἰς 20,837,774 λίτρας σερλίνας· ἐπὶ δὲ τῶν ἐτῶν 1840, 1841 και 1842 εἰς 21, 239, 417. Εἶναι ὁμως παρατηρήσεως ἄξιον ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους τρεῖς χρόνους τὸ μονοπωλεῖον τοῦ ὀπίου, ἕνεκα τοῦ κατὰ τῆς Κίνας πολέμου, δὲν παρήγαγεν ὅλον τὸ εἰσοδήμα ἐκεῖνο οὔτινος εἶναι συνήθως παραγωγόν. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦ εἰσοδήματος τούτου ἀναλαβόντος τὴν ἰσορροπίαν του και τὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξίν του, δυνάμεθα μετ' ἀκριβείας νὰ προσδιορίσωμεν τόσῳ διὰ τὸ ἔτος 1843 ὅσῳ διὰ τὰ ἐπόμενα τὸ ποσὸν τῶν γενικῶν προσόδων τῶν Ἰνδιῶν εἰς 22,000,000 λιτρῶν στερλινῶν.

ζ'.

Δαπάναι.

Αἱ δαπάναι ἀνάγονται εἰς δύο κατηγορίας· εἰς ἔξοδα διὰ τὴν Εὐρώπην, και ἔξοδα διὰ τὴν Ἰνδιάν, ἥτοι, εἰς ποσὰ ἐξοφλούμενα ἐν Ἀγγλίᾳ και ποσὰ ἐξοφλούμενα ἐν τῇ ἀποικίᾳ. Ὁ λαὸς ὁμως τῆς Ἰνδίας ὑποστᾷ ἀποκλειστικῶς ἀμφοτέρων τὸ βῆρος.

Τὰ διὰ τὴν Εὐρώπην ἔξοδα, ἀφορῶντα τὴν τε πολιτικὴν και στρατιωτικὴν διαχείρισιν, ἀναβαίνουσιν εἰς 3, 582, 980 λίτρας στερλίνας.

Τὰ δὲ διὰ τὴν Ἰνδιάν ἔξοδα συνέκειντο, κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος τὸ λήξαν τὴν 4.ην Μαΐου 1842, εἰς 23,739,417.

ζ'.

Ἐμμεσοὶ ὑπῆκοοι ἢ ὑποτελεῖς λαοί.

Οἱ ὑπὸ τὴν προστασίαν και ὑπεξουσιότητα τῆς Ἐταιρίας διατελοῦντες ἡγεμόνες δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τέσσαρας τάξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς.

α'. Ἠγεμόνες ἀνεξάρτητοι, ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διαχείρισιν τῶν ἐπικρατειῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὄχι κατὰ τὴν πολιτικὴν ἔνοιαν.

β'. Ἠγεμόνες ὧν τὰ κράτη διοικοῦνται παρ' ὑπουργοῦ ἐντοπίου ἐκλελεγμένου ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, διατελοῦντες ὑπὸ

τὴν ἄμεσον προστασίαν τοῦ τῆς εἰρημένης κυβερνήσεως ἀντιπροσώπου ἢ πράκτορος, ὅστις διαμένει παρὰ τῇ Αὐλῇ τοῦ ἐπὶ ψιλῶ ὀνόματι ἡγεμόνος.

γ'. Ἠγεμόνες ὧν τὰ κράτη διοικοῦνται εἰς τὸ ὄνομα αὐτῶν, πλὴν ἄμεσως ὑπὸ Ἀγγλοῦ τοποτηρητοῦ.

δ'. Ἠγεμόνες ἀπογυμνωθέντες τῶν ἐπικρατειῶν των και συνταξιούχοι, πλὴν διατηροῦντες τὰ προνόμια τῆς φυλῆς και τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν, τιμώμενοι κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου, ἀπαραβίαστοι εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν και μὴ ὑποκείμενοι εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Δικαστηρίων, ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως πολιτικῶν ἐγκλημάτων. Ἡ ἀνωτάτη κυβερνήσις ἐπιφυλάττεται τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς ἀποστερήσῃ τῆς ἐλευθερίας, και νὰ διακόψῃ τὰς συντάξεις αὐτῶν, ὡσάκισ πολιτικοὶ λόγοι ἀπαιτοῦσι τὴν εφαρμογὴν τούτων αὐστηρῶν μέτρων.

Οἱ ὀρισμοὶ τῶν μνησθειῶν τεσσάρων τάξεων ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς βαθμοὺς τῆς προοδευτικῆς και ἀπαραγκλίτου ἐκπτώσεως παντὸς ἡγεμόνος, ἀποδεχομένου τὴν προστασίαν τῆς ἀγγλικῆς ἐν Ἰνδίᾳ κυβερνήσεως.

η'.

Ἐκτασις και πληθυσμός.

Αἱ ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Μαδράς ἐπαρχίαι ἔχουσιν ἐπιφάνειαν 135, 604 τετραγωνικῶν μιλίων, και πληθυσμὸν 16,549,957· ἡ προεδρία τῆς Βεγγάλης 153,792 και 39,970,221· αἱ βορειοδυτικαὶ ἐπαρχίαι 82,417 και 33,386,816· ἡ προεδρία τῆς Βομβάης 68,074 και 7,037,257· αἱ ἐπὶ τοῦ Νερβαδδᾶχ περιοχαί, αἱ ὑπὸ τοῦ ῥαϊάχ τοῦ Βεράρ, τῷ 1826, παραχωρηθεῖσαι χώραι, ἡ Ταυσίκα, ἡ Τενασσερίμ, τὸ Μεργούτ και τὸ Ἀρράκαν 108,700 και 8,696,000· ἡ κατακτηθεῖσα χώρα τῆς Σχίνδης 40,000 και 40,001,000. Ὀλότης 588,587 τετραγωνικά μίλλια και 105,644,251 ψυχαί.

Ὡς πρὸς τὰ συμμαχικὰ ἢ φόρου ὑποτελῆ κράτη, τούτων ἡ ἐπιφάνεια και ὁ πληθυσμὸς δύνανται μόνον ὡς ἔγγιστα νὰ ὑπολογι-

σθῆ, καθότι οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν οὐδέποτε ἐφρόντισαν νὰ ἐπαληθεύσωσι τοιαῦτα στατιστικά γεγονότα. Κατὰ τοὺς γενομένους ὅθεν ὑπολογισμοὺς ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶναι 540,000 τετραγωνικῶν μιλλιῶν, ὁ δὲ πληθυσμὸς ἔχει ὡς ἐξῆς (*).

Νεπὼλ δύο ἑκατομμύρια, Πουνδιάβ τέσσαρα, Ἰδραβιάδ δώδεκα, Οὐδ 3 ἑκατομμύρια καὶ 700 χιλιάδες, Ναγπούρ 2 ἑκατομμύρια καὶ 500 χιλιάδες, Σατταράχ 4 ἑκατομ. καὶ 500 χιλ. Γουϊκοβάρ 2 ἑκατομμύρια, Μαϊσόρη 3 ἑκατομ. καὶ 500 χιλ. Τραυαγκόρη, Κοχίν 4 ἑκατομμύριον, Ραϊπύταν, Σιχες, Βουνδελκούδ 46 ἑκατομ. καὶ 500 χιλ. Γουαλιόρ 5 ἑκατομμύρια. Ὀλότης 57 ἑκατομμύρια 700 χιλιάδες ψυχῶν.

Ἄρα ἡ ὀλικὴ ποσότης τοῦ πληθυσμοῦ, ἐντὸς τῶν φυσικῶν τῆς Ἰνδίας ὁρίων, ἄπερ εἰσὶν ὁ Ἰνδός, τὰ Ἰμαλάια, ὁ Ὠκεανὸς καὶ τὰ ὄρη τοῦ Ἀβρακάν, κατὰ τοὺς προμνησθέντας ὑπολογισμοὺς υπερβαίνει τὰ 458,000,000 ψυχῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν γένων κατακλήσεων ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Αὔας.

θ'.

Στρατιωτικὸν Σύστημα.

Ἐκάστη προεδρία ἔχει τὸν στρατὸν τῆς ἐντελῶς διοργανισμένον καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἐνὸς ἀρχιστρατήγου· πλὴν ὁ ἀρχιστρατήγος τῆς Βεγγάλης εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ ἀνώτερος ἀρχηγὸς τῶν τριῶν στρατῶν τῶν συναποτελούντων τὸ ὅλον στράτευμα τῆς Ἰνδίας. Ὁ στρατὸς τῆς Βεγγάλης διαμένει εἰς τὴν ἡμώνυμον προεδρίαν καὶ εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας. Ἡ κυβέρνησις τῶν Δυτικῶν Ἐπαρχιῶν δὲν ἔχει ἰδιαιτέρον στρατόν.

Τὸ Ἰνδικὸν στράτευμα, τῷ 1842, συνίστατο εἰς 302,797 ἀνδρας παντὸς ὄπλου, ἐξ ὧν 50,000 Εὐρωπαῖοι. Τὰ ἔξοδα ὁμοῦ διατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν στρατὸν εἶναι ὑπέρογκα. Καὶ πραγματικῶς

(*) Εἶναι περιττὸν νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι διάφοροι τῶν ἐπικρατειῶν, αἵτινες παρίστανται ὡς φόρου ὑποτελεῖς ἢ σύμμαχοι τῷ 1843, ὅτε ἔγραφεν ὁ κύριος Οὐάβρην, σήμερον διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τῆς Ἀγγλίας.

ἕκαστος στρατιώτης, μετακομισθεὶς εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἐφωπλισμένος, ἐνδεδυμένος καὶ γεγυμνασμένος, καθ' ἡν σιγμὴν ἄρχεται τῆς ὑπηρεσίας του, φοιτᾷ εἰς τὴν Ἐταιρίαν τὸ ὑπερμέγεθες ποσὸν 400 λιτρῶν στερλινῶν ἥτοι 2,500 φράγκα.

Ἄπασαι αἱ τάξεις τῶν ἰθαγενῶν συντελοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον εἰς τὴν σύστασιν τοῦ στρατεύματος τῆς Ἰνδίας, ὁμολογητέον ὁμοῦ ὅτι τὸ Ἰνδικὸν στοιχεῖον ὑπερισχύει ἐν τῷ στρατῷ τῆς Βεγγάλης καὶ ἐν γένει ἐν τῷ πεζικῷ τῶν τριῶν στρατῶν.

Ὁ Ἰνδὸς στρατιώτης ἔχει τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀτόμων τοῦ γένους του.

Εἰς τὸ ἰδίωμα τῶν Ἰνδῶν, τοὺς τρόπους καὶ τὰς συνδιαλέξεις αὐτῶν καταφαίνεται δειλία τις καὶ νωθρότης, προξενουσα μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὸν Εὐρωπαῖον, ὅστις, συγκοινωνῶν μετ' αὐτῶν ἀποκτᾷ πάραυτα τὴν βεβαιότητα τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ φύσεως. Αἱ ιδιότητες δὲ αὐτῶν εἶναι ἀποτέλεσμα αἰτιῶν τῶν μὲν φυσικῶν, τῶν δὲ ἠθικῶν. Οἱ Ἰνδοὶ ἀπέχουσι πάσης εὐχύμου τροφῆς, παντὸς εἴδους κρέατος καὶ ὑγιεινῶν ποτῶν. Ἄν ποτε μεθύωσι, τοῦτο προέρχεται ἀπὸ καταχρήσεως ἐπιβλαβῶν ποτῶν, τοῦ ἀράκ, λ. χ. τοῦ καλοῦ, τοῦ ὀπίου. Ἄφ' ἑτέρου ζῶσιν ὑπὸ τὰς ἐπιβροχὰς κλίματος ἐκνευρίζοντος τὰς δυνάμεις αὐτῶν, καὶ ἐπιδίδονται ἀχαινώτως εἰς τὰς ἡδυπαθείας, ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀσθενὴς καὶ ἀδρανὴς ἰδιοσυγκρασία αὐτῶν, ἥτις ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκπεφασμιμένη μεταδίδεται ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν. Καὶ τοὶ ὁμοῦ στερημένοι μυώδους δυνάμεως κατέχουσι πολλὴν εὐκινησίαν καὶ δύνανται νὰ ὑποστῶσι διαρκεῖς καὶ πολυμύχθους κόπους. Οἱ Ἰνδοὶ ταχυδρόμοι δύνανται νὰ διέλθωσι 50 μίλλια δρόμου τὴν ἡμέραν, διὰ πέντε ἢ ἕξ ἡμέρας διαδοχικῶς, καὶ ὡσαύτως οἱ κυπαῖοι (*), χρεῖας καλούσης, κάμνουν λίαν μακρὰς περιόδους.

Ἡ ἀβρότης καὶ μαλθακότης τοῦ Ἰνδοῦ καθιστᾷ λίαν εὐερέθιστα τὰ πάθη καὶ τὰς ἠθικὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ εἶναι ἡ πηγὴ τῶν παραδόξων ἐκείνων ἀντιθέσεων, αἵτινες κατὰ πάσαν σιγμὴν

(*) Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα κυπαῖος διακρίνεται ὁ Ἰνδὸς ἐκ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ στρατιώτου.

διεγείρουσι τὸν θαυμασμόν μας. Ὁ Ἴνδός λ. χ. τρέμει ἐνώπιον τῆς μάστιγος ἢ τῆς πυγμῆς τοῦ Εὐρωπαίου, ἀλλὰ θέλει ὑπομείνει ἀγογγύστως νὰ κατασυντριβῶσι τὰ ὄστα του ὑπὸ τοὺς τροχούς τῆς ἀμάξης τοῦ Ἰαρναοῦθ. Ἡ διὰ τὸ κυνήγιον κλίσις αὐτοῦ θέλει τὸν παρακινήσει νὰ ὑποφέρῃ τοὺς βαρύτερους κόπους, καὶ ὡς ἐκ τούτου, καίτοι φύσει ὀκνηρὸν, βλέπομεν αὐτὸν νὰ διώκῃ τὰς τίγρεις καὶ τὰ ἄλλα θηρία μὲ ἀπίστευτον ζέσιν καὶ ὑπομονήν. Καὶ ἐν τῷ πολέμῳ ὁ κυπαῖος ἀνέδειξεν ἐνίοτε ἀνδρίαν τοιαύτην ὅποια ἐφείλκυσε τὸν ἔπαινον καὶ αὐτῶν τῶν Ἄγγλων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀνδρία αὕτη ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ ἢ ἐπὶ μικρὸν ὑπερίσχυσις τῆς ψυχῆς ἐπὶ σώματος ἀσθενούς, εἶναι ἀτομικὴ καὶ στιγμιαία, ὥστε ἰδιαίτερος εἰς τοὺς Ἴνδοὺς ἐφαρμόζεται τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο· αὐτὸς ὑπῆρξεν ἀνδρεῖος ἡμέραν τινά.

Παρατηρήσατε τὴν φυσικὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος τῶν Ἴνδῶν, καὶ δὲν θέλετε ἀπορήσει ἕνεκα τοιαύτης ἀσταθείας γενναίων αἰσθημάτων. Ἔχουν ἐν γένει οἱ Ἴνδοὶ φυσιογνωμίαν ἐκφραστικὴν καὶ εὐρυθμίαν μελῶν, ἀλλ' ἄκραν ἰσχύνητα. Τὸ στῆθος αὐτῶν φαίνεται ἔχον τὸ τέταρτον τῶν διαστάσεων, ὅς ἡ φύσις ἐχορήγησεν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καθαρῶν τις τοὺς ἐλαφείους πόδας καὶ σκελετώδεις βραχίονας αὐτῶν, εὐκόλως καταπίθεται πόσον πρέπει νὰ ἀποσρέφονται οἰανδήποτε ἀγχιμαχίαν καὶ μάλιστα ν' ἀντιταχθῶσι πρὸς τὰ ἀθλητικὰ ἀναστήματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς φυλῆς.

Ἡ δειλία τοῦ Ἴνδοῦ προερχομένη, ὡς εἴρηται, ἐκ τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας του, ἐπαυξάνεται ἐκ τῶν δεισιδαιμονιῶν του. Ἡ θρησκεία του ἀπαγορεύει αὐτῷ νὰ βλάψῃ ὅ,τι ἔχει ζῶν, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ αὐτῶν τῶν οὐτιδανότερων ζώων· διὸ, φοβούμενος κατὰ πᾶν βῆμα καὶ κατὰ πᾶν κίνημα νὰ γενῇ ἔνοχος ἀκουσίῳ τινὸς φόνου, κυριεύεται πάντοτε ὑπὸ τρόμου, καθιστῶντος αὐτὸν τὸ περιδεέστερον τῶν ὄντων.

Αἱ μάχαι ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἐν γένει ἀποπερατοῦνται ἰσχυμένων τῶν στρατευμάτων εἰς ἀπόστασιν τοιαύτην, ὅση δὲν ἐμποδίζει τὴν ἐνέργειαν τοῦ πυροβολικοῦ· ὥστε ὁ κυπαῖος σχεδὸν πάντοτε διατάτ-

τεται νὰ ἐπιτεθῇ κατ' ἐχθροῦ ἤδη κατατρυμένου ἐκ τῶν βολίδων, τετραμμένου εἰς φυγὴν καὶ διατελοῦντος εἰς ἀταξίαν, καθ' ἣν περιπτώσιν δύναται νὰ συμπεριφέρηται πρὸς τοῦτον συμφώνως τῆς φύσεώς του, δηλαδή νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν ἀνδρίας μὲ τοὺς φοβούμενους. Ἀλλ' ὁσάκις ἤυρεν ἀντίπαλον διατεθειμένον ν' ἀντισταθῇ σπουδαίως εἰς αὐτὸν, ἂν δὲν ἔστρεψε τὰ νῶτα τρεπόμενος εἰς φυγὴν, πάντοτε κατετροπώθη.

Εὐρωπαϊκὸς κληρὸς.

Ἡ κυβέρνησις τῆς μητροπόλεως εἶχεν ἀφιέρωσει μέρος τῶν λαφύρων τῆς Ἰνδίας εἰς τὴν πολυάριθμον ὑπαλληλίαν τῆς, ἀλλ' ἕτερον ὤφειλεν εἰς τὴν πλεονεξίαν τοῦ κλήρου τῆς μεταρρυθμισμένης Ἐκκλησίας. Ἀφ' ἑτέρου δὲν ἐδύνατο νὰ δεικνύεται ἀποκλειστικῶς μεριμνώσα περὶ τῶν ὕλικῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἦτο ἐπάναγκες νὰ φαίνεται κηδομένη περὶ τῆς διαδόσεως τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ.

Ἡ Ἀγγλικὴ Ἰνδία ἔχει τρεῖς ἐπισκοπὰς τῆς ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας, διευθυνομένας ὑπὸ τριῶν Ἀρχιερέων, ἐξ ὧν ὁ μὲν μητροπολίτης ἐδρεύει ἐν Καλκούττῃ, οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἐν Μαδράς καὶ Βομβάῃ. Ὁ μητροπολίτης τῆς Ἰνδίας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Δυροβέρνου (Canterbury), καὶ ἡ ἀντιμισθία αὐτοῦ εἶναι περίπου 50,000 ρουπιῶν, ἤτοι 125,000 φρ. κατ' ἔτος. Κατοικεῖ εἰς ἕν μεγαλοπρεπέστατον παλάτιον, καὶ τὰ ἔξοδα τῶν ἐπισκοπικῶν του περιodiῶν καταλογίζονται εἰς βάρος τοῦ κράτους. Οἱ ἕτεροι δύο ἀρχιερεῖς ἔχουν ἐτήσιον ἀντιμισθίαν 28,000 ρουπιῶν, ἤτοι 60,000 φρ. ἕκαστος.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1835 δὲν ἐφρόντισεν ἡ Ἐταιρία εἰμὴ περὶ τῆς κοινότητος τῶν διαμαρτυρομένων, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐνδίδουσα εἰς τὰς ἐπανειλημμένας παραστάσεις τῶν κατολικῶν, ἐξουσιοδότησε τὸν διορισμὸν τριῶν ἐπισκόπων τοῦ δυτικοῦ δόγματος· πλὴν μὴ ἀνήκοντες οὗτοι εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν Ἐκκλησίαν, ἀπολαμβάνουσιν εὐτελεστάτην ἀντιμισθίαν.

κοιλίας (βαῦσις), καὶ ἡ ἐκ τούτου καταγομένη φυλὴ ἦτο προωρισμένη νὰ τρέφῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος· τὸ δὲ τέταρτον, ἐκ τῶν ποδῶν του (σουδράς) ἐπλάσθη ὅπως ἡ ὑποταλὸς εἰς τὰς ἄλλας φυλάς καὶ ὑπηρετῆ αὐτάς.

Ἡ Ἰνδικὴ κοινωνία παριστᾷ δύο στοιχεῖα ἐντελῶς διακεκριμένα διὰ τε τὴν καταγωγὴν, τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἔθιμα, δηλαδὴ τὸ κυρίως Ἰνδικὸν καὶ τὸ μωαμεθανικὸν στοιχεῖον.

Α. *Μωαμεθανοί.* Τὰ βόρεια μέρη τῆς Ἰνδίας εἶναι τὰ μόνα ὅπου γενικῶς διεδόθη ὁ ἰσλαμισμὸς, γενόμενος δεκτὸς παρὰ τῶν Παθάνων ἢ Αὐγάνων· εἰς ἄλλα δὲ μέρη καὶ εἰς τὴν κυρίως λεγομένην Ἰνδίαν δὲν ἔκαμε πολλὰς προόδους. Εἰσῆχθη δὲ ἐν ταύτῃ, ὅτε τὰ νικηφόρα στρατεύματα τῶν ταρταρικῶν καὶ αὐγανικῶν δυναστειῶν, διαβάλλοντα τὸν Ἰνδὸν καὶ εἰσβαλόντα εἰς τὴν Χερσονήσον, κατέλιπον πλείστους μωαμεθανοὺς, εἰς οὓς τὸ ὠραῖον κλίμα καὶ οἱ πλούσιοι πόροι τῆς χώρας ἐπήνεγκον τὴν λήθην τῶν πατρίων ἐστιῶν. Τὸ Ἰνδοστᾶν λοιπὸν ἔσχεν ἐπὶ τέλους τὸν μωαμεθανικὸν πληθυσμὸν του, καί τοι συγκροτούμενον ἐκ διαφόρων φυλῶν καὶ διατηροῦντα ἀπαρμειώτους τοὺς χαρακτῆρας τῆς ξένης καταγωγῆς του. Σήμερον σύγκειται ἐκ 16,000,000 ψυχῶν, ἰσταμένων πρὸς τοὺς καθαυτὸ ἰθαγενεῖς εἰς ἀναλογίαν 1 πρὸς 10. Ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ τὴν νῦν κοινὴν δουλείαν εἶναι πολὺ σπάνιαί αἱ μεταξὺ τῶν δύο γενῶν τούτων συγκοινωνία. Οἱ μωαμεθανοὶ οἰκοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς μεγαλουπόλεις καὶ τὰς ἐμπορικὰς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις, εἶναι δὲ λίαν εὐάριθμοι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας καὶ εἰς τὰς κώμας.

Β. *Ἰνδοί.* Ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς κοινωνικῆς τάξεως παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς εἶναι ἡ εἰς φυλάς ἤτοι κάστας διαίρεσις, ἐγγεγραμμένη ὡς ἄρθρον πίστεως εἰς ὅλας τὰς ἱερὰς βίβλους τῆς Βραμανικῆς λατρείας. Ὁ Δημιουργὸς ἔπλασε τέσσαρα εἶδη ἀνθρώπων, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐμόρφωσε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ φυλὴν. Ἐπλασε τὸ πρῶτον, ἐξάγων αὐτὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς του, εἶναι δὲ τοῦτο ἡ φυλὴ τῶν *Βραγγιάνων*, ὧν ἡ ἐπαγγελία εἶναι νὰ χειραγωγῶσι καὶ διαφωτίζωσι τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐπλασε τὸ δεύτερον, ἐξάγων αὐτὸ ἐκ τοῦ ἐτέρου τῶν βραχιόνων του (*χατρὸν*), ἐξ οὗ ἡ φυλὴ τῶν *χατριάς*, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ ὑπερασπίζωνται τὸ

εἰρημένον γένος· ἐδημιούργησε τὸ τρίτον, ἐξάγων αὐτὸ ἐκ τῆς κοιλίας (*βαῦσις*), καὶ ἡ ἐκ τούτου καταγομένη φυλὴ ἦτο προωρισμένη νὰ τρέφῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος· τὸ δὲ τέταρτον, ἐκ τῶν ποδῶν του (*σουδράς*) ἐπλάσθη ὅπως ἡ ὑποταλὸς εἰς τὰς ἄλλας φυλάς καὶ ὑπηρετῆ αὐτάς.

Κατὰ τοὺς θεῖους τούτους νόμους, οἱ βραχμάνες ἐπεφύλαξαν εἰς ἑαυτοὺς ἀποκλειστικῶς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἱεροσύνης, τῆς ἱατρικῆς, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως· ἐκ δὲ τῶν διαφόρων τούτων ἐπαγγελιῶν πηγάζουσιν αἱ μεταξὺ ἐκείνων τάξεις, ἐξ ὧν ἡ ἱερατικὴ εἶναι ἡ περιφανεστέρα. Οἱ *χατριάς* εἶναι οἱ πολεμισταί· οἱ *βαῦσις* ἐπιδίδονται εἰς ἐμπορικὰς ἐργασίας καὶ οἱ *σουδράς* καλλιεργοῦσι τὴν γῆν. Ἐν μέλος ἀνωτέρας τινὸς φυλῆς δύναται νὰ ἐξασκήσῃ ἐπιτηδεύματι ἴδιον τῆς ἀμέσως μετὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐπομένης κατωτέρας φυλῆς, ὡς αἰκὶς ἀδυνατῆ νὰ ζῆσῃ μετερχόμενον τὰ ἀρμόζοντα τῇ φυλῇ αὐτοῦ ἐπιτηδεύματα, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπιτρέπεται εἰς μέλος κατωτέρας φυλῆς νὰ ἐπιτηδεύηται τὰ τῶν ἀνωτέρων.

Ὅπως καταστῆ διαρκὴς ἡ διάκρισις τῶν φυλῶν, αἱ μεταξὺ τούτων ἐπιμιξίαι τῶν γάμων αὐστηρῶς ἀπηγορεύθησαν. Ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο ἡ φύσις ὑπερίσχυσε τοῦ νόμου· ὅθεν ἐγεννήθησαν τέκνα, εἰς μηδεμίαν ἰδιαιτέρας ἀνήκοντα τῶν *καστῶν*, καὶ ταῦτα διηρέθησαν εἰς τόσας τάξεις, ἐξ ὧν ἡ φαυλοτέρα εἶναι ἡ τῶν *παριάς* καταγομένη, ἐκ τῆς ἐπιμίξεως τῶν *σουδράς* μετὰ γυναικῶν ἀνωτέρας φυλῆς. Οἱ *παριάς* εἶναι ἀντικείμενον ἀποστροφῆς καὶ φρίκης, καὶ ἀναγκάζονται νὰ διαμένωσι πόρρω τῶν ὑπὸ τῶν ἄλλων φυλῶν οἰκουμένων τόπων, μηδέποτε ἐμφανιζόμενοι εἰς τούτους, ἐκτὸς ἂν πρόκειται νὰ μετακομίσωσι τὰ πτώματα τῶν τεθνεώτων, νὰ ἐκτελέσωσι τὰς κεφαλικάς καταδικὰς, ἐνὶ λόγῳ, νὰ κάμωσιν ὅ,τι γενικῶς θεωρεῖται ἀπρεπὲς καὶ ἀτιμωτικόν.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἰνδῶν, τοῦτέστιν ἡ βραμανικὴ, κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξεν ἄδολος μονοθεῖσμὸς, δὲ, προϋόντος τοῦ χρόνου καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς φυσικῆς τάξεως τοῦ ἀνθρωπίου νοῦς τοῦ ἐνασμε-

νιζομένου να διατυπώση τὰς ἑαυτοῦ ἰδέας δι' ἐξωτερικῶν σημείων, εἴτε ὀνομάτων ὄντων τούτων, εἴτε εἰκόνων, διεφθάρη μεταβληθεῖς εἰς πολυθεϊσμόν. Ἡ εἰρημένη θρησκεία βασίζεται ἐπὶ τῶν Βέδων, συγγράμματος ἐκ τεσσάρων ἀπαρτιζομένου βιβλίων, οὐτινος ἡ ἀρχαιότης ἀνατρέχει εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Μωϋσέως, δηλαδὴ εἰς 1300 ἔτη π. Χ. ὅπερ ὅμως ἡ θρησκευτικὴ παράδοσις θεωρεῖ εἰσέτι ἀρχαιότερον, καὶ ἔργον τῶν *Μερού*, πνευμάτων ἀπορρέουσάντων ἐκ τοῦ Βράμα, εἰς οὗς εἰδικῶς εἶχεν ἐναποθετῆ ἡ νομοθεσία τῆς γῆς (*).

Ὁφείλομεν νὰ διακρίνωμεν δύο λατρείας ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τὴν τῶν ἱερέων καὶ τὴν τοῦ λαοῦ, ἡ δευτέρα τῶν ὁποίων κατανατᾶ εἰς αὐτόχρημα εἰδωλολατρείαν, ἐν ᾧ ἡ πρώτη στηρίζεται ἐπὶ τῶν δογμάτων τῶν *Βέδων* καὶ ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς Θεοῦ. Λέγουσι οἱ Βραχμάνες ὅτι ὑπάρχει θησαυρὸς, ὑπάρχει ἱερά τις τοῦ ναοῦ κιβωτὸς ἣτις δὲν πρέπει νὰ ἐκτεθῆ ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τῶν χυδαίων. Διὸ ἀφίνουσι αὐτοῖς τὰ εἰδωλάτων, τὰ ὑποπίπτοντα εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν, τὰ μεταδίδοντα αὐτοῖς τὴν γαλήνην τοῦ συνειδῶτος, τὰ ἐμπνέοντα αὐτοῖς ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν εἰς τὰς διαφόρους περιπετείας τῆς ζωῆς. Οἱ Βραχμάνες ὅθεν περιορίζονται νὰ ἐξηγῶσιν εἰς τὸν λαὸν τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς διδασκαλίας τῶν *Βέδων* τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν με-

(*) Ὁ ἐπὶ τῶν *Βέδων* βασιζόμενος Βραχμανισμὸς, ὅστις παρ' Ἰνδοῖς ἤκμαζε, κατὰ τὸν ἄγγλον ἀρχαιολόγον Wilson, δεκατέσσαρας αἰῶνας πρὸ τῆς θείας ἐσαρκώσεως, δὲν εἶναι, κατὰ τὰς νεωτέρας τῶν φιλολόγων καὶ ἀρχαιολόγων δοξασίας, ὁ νῦν ἐπικρατῶν εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἀλλ' ὁ ἐπὶ τῶν δεκαοκτῶ βιβλίων *Ποῦραν* λεγόμενον καὶ τῶν δεκαοκτῶ *Οὔπαπουράνων* ἐπερειδόμενος, ὁ ὁποῖος ἀνεφάνη μάλιστα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος, ἐνισχύθη ἀπὸ τῆς πέμπτης ἕως τὴν ἐβδόμην ἑκατονταετηρίδα καὶ τέλος ὑπερίσχυεν. Ὁρα Wilson, *Wishnu—Purana*, London 1840. Sykes, *Notes on the religion of India*. Journ. of the *Asiat. Roy. Soc.* London 1841. Τοῦτο ἀπλῶς σημειοῦμεν, ἵνα μὴ ἐκλάβῃ ὁ ἀναγνώστης ὡς ἀκριβεστάτας τὰς πληροφορίας, ἃς ἐνταῦθα περὶ τῶν Ἰνδικῶν θρησκειῶν μᾶς δίδει ὁ Κύριος Θεός, προκειμένου περὶ ὑποθέσεως λίαν ἀκροσφαλοῦς, καὶ ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἑρευνητῶν τῶν τῆς Εὐρώπης λογίων δὲν παρουσιάζουσι τι θετικὸν καὶ ἀλάνθαστον.

τεμψύχωσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐρεῖδεται ὅλη ἡ πρακτικὴ τῶν Ἰνδῶν ἠθική. Τὸ δόγμα μελλούσης ζωῆς, ὑπὸ ἰσχυρόμενον κατὰ τὰ ἔργα ἀμοιβῆν, ἡ ἀπειλοῦν τιμωρίαν, τὸ ὁποῖον εἶναι σωτήριος χαλινὸς διὰ τὴν ἀδύνατον ἀνθρωπίνην φύσιν, τοιοῦτον δόγμα κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς ἀποβαίνει λυσιτελέστερον, ὅταν ὁ λαὸς πιεσθῇ ἀκόμη ὅτι ἂν εὐδαιμονῇ ἢ ταλαιπωρῆται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἡ μὲν εὐδαιμονία εἶναι ἀμοιβὴ τῶν ἀρετῶν ἐφ' αἷς διεκρίθη, ἡ δὲ ταλαιπωρία τιμωρία τῶν ἀμαρτημάτων εἰς ἃ ἐνέπεσε κατὰ προηγουμένην τινὰ ἐν τῇ γῇ διαμονήν. Εἰς τοιαύτην τῆς μετεμψυχώσεως διδασκαλίαν χρεωστοῦνται τόσα ἠθικὰ φαινόμενα, συμβαίνοντα ὁσημέραι ἐν τῇ Ἰνδίᾳ, τὰ ὁποῖα ἐκ πρώτης ἀφετηρίας παρίστανται δυσεξηγήτα' ἐν τούτων, λ. χ. εἶναι ἡ διὰ τὸν θάνατον ἀδιαφορία παρὰ λαῶ τοσαύτης φυσικῆς δειλίας.

Μέχρι τοῦδε ἡ περὶ καστῶν πρόληψις ὑπῆρξε πρόσκομμα σχεδὸν ἀνυπέβλητον κατὰ τῆς εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν προσελεύσεως τῶν Ἰνδῶν καὶ μάλιστα τῶν Βραχμάνων. Ἡ βεβαιότης ὅτι ἤθελον ἀπολέσει τὴν κοινωνικὴν θέσιν αὐτῶν καὶ ἰδεῖ διανελευμένον πάντα οἰκογενειακὸν δεσμόν, ἀποτρέπει τοὺς Ἰνδοὺς τοῦ νὰ ἀποδεχθῶσιν ἄλλο θρήσκευμα, ὥστε ὁ μέσος ὄρος τῶν ἐναγκαλιζομένων τὸν Χριστιανισμὸν ἰθαγενῶν κατ' ἔτος εἶναι 200 ἢ 300 ἀτόμων ἐπὶ 100,000,000 ψυχῶν.

Μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν ὑπάρχουν οἱ οὕτω λεγόμενοι *Συριακοὶ Χριστιανοί*, ὧν οἱ προπάτορες ἐδιδάχθησαν τὸν εὐαγγελικὸν λόγον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, ὅστις ἀφοῦ ἐθεμελίωσε τὸν Χριστιανισμὸν ἐν τῇ Συρίᾳ, ἐν τῇ εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ καὶ ἐν τῇ νήσῳ Σοκότρᾳ, ἀπεβιβάσθη εἰς Κραγγανόρην ἐν ἔτει 54. Ὁ Ἀπόστολος διέδωσε ταχέως τὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τὴν παραλίαν τοῦ Μαλαβάρ, τὴν μεσημβρινὴν Ἰνδίαν καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Κοχίν καὶ Τραυαγκόρης. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τῶν ἡγεμόνων τῶν χωρῶν ἐκείνων προσῆλθεν εἰς τὸ νέον κήρυγμα, πολλοὶ λαοὶ συνεκινήθησαν καὶ ἤρξαντο καταδιώκοντες τὸν Ἅγιον Θωμᾶν ὃν ἐπὶ τέλους ἐλιθοβόλησαν ἐπὶ τοῦ ὄρους, πλησίον τοῦ Μαδράς, τοῦ ἔκτοτε φέρροντος τὸ ὄνομα τοῦ θύματος. Ἔτι τὴν σήμερον τὸ ὄρος καὶ ἡ

πόλις τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ εἶναι προσκυνητήριον τῶν χριστιανῶν, τῶν πανταχόθεν τῆς Ἰνδίας καὶ ἐκ τῆς Περσίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἀρμενίας ἐκεῖσε προσερχομένων, ἵνα ἀσπασθῶσι τὴν γῆν ἐφ' ἧς ἔζησεν ὁ Ἀπόστολος καὶ ἐδεινοπάθησε. Τοσαύτη δὲ εἶναι ἡ πρὸς τὸν τόπον τοῦτον εὐλάβεια, ὥστε μακάριος ὁ δυνάμενος ν' ἀποσπάσῃ ἐντεῦθεν καὶ κομίσῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τεμάχιον γῆς, ἥτις εἶναι ἐρυθροῦ χρώματος, καθότι ὁ κάτοχος αὐτῆς εὐελπίζεται νὰ ἐπιτύχῃ θαύματα, οἷον τὴν διὰ τῆς ἐπαφῆς αὐτῆς ἴασιν τῶν νοσοῦντων καὶ τοιαῦτα.

Ὅταν οἱ Πορτουγάλλοι ἐσύστησαν τὰς πρώτας αὐτῶν τραπέζας εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἔμειναν ἔκθαμβοι εὐρόντες μεταξὺ τῶν ἀλιέων τοῦ κόλπου τοῦ Μανάρ καὶ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν παραλίων τοῦ Μαλαβάρ καὶ Κορομνδὲλ περὶ τὰς 200,000 χριστιανῶν οἵτινες αὐτεκαλοῦντο μαθηταὶ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ. Εὗρον δὲ τότε 4,500 Ἐκκλησίας ὡς ἔγγιστα ὑπὸ τὸν πατριάρχην τῆς Συρίας διατελούσας.

Μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν Πορτουγάλλων, οἱ Συριακοὶ χριστιανοὶ ἐπρότεινον αὐθορμητῶς νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἐθαύμασαν εὐρόντες ἐν ταύτῃ μυστήριά τινα ὧν οὐδεμίαν εἶχον ἕως τότε γνῶσιν, καὶ ἐξαιρέτως τοῦ χρίσματος καὶ τῆς προφορικῆς ἐξομολογήσεως. Ἐδυσκολεύοντο πρὸς τούτοις ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν λατρείαν τῆς Περθένου καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πάπα. Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη κατὰ τὸ δόγμα ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ πολλῶν διενέξεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἐν 1664 ἡ τῆς Ὀλλανδίας ἐπιβρῶσὴ διεδέχθη τὴν τῆς Πορτουγαλλίας διὰ τῆς ὑπ' ἐκείνης κατακτήσεως τῆς Κυλῶνης, συνεπεῖα τοῦ ὁποίου συμβάντος ἀπεδόθη ἡ ἐλευθέρη καὶ ἀπείρακτος ἐξάσκησις τῆς λατρείας αὐτῶν τοῖς Συριακοῖς χριστιανοῖς, οἵτινες μέχρι τῆς σήμερον σώζονται κατατασσόμενοι ὡς ἔπεται.

β. *Συριακοὶ Χριστιανοί*, κυρίως λεγόμενοι, οἵτινες διέσωσαν τὰ ἀρχαῖα θρησκευτικὰ αὐτῶν ἔθιμα καὶ τὴν παλαιὰ ἱεραρχίαν. Εἰς τὰ περίξ τῆς Κυλῶνης ὑπάρχουν 57 Ἐκκλησίαι αὐτῶν. Οἱ χριστιανοὶ οὗτοι κατὰ τινὰς συμποσοῦνται εἰς 70,000 ψυχῶν.

β'. *Συριακοὶ ῥωμαῖκοὶ χριστιανοί*, οἵτινες παρεδέχθησαν τὴν τῶν Λατίνων λειτουργίαν, μεταφρασμένην ὁμοῦς εἰς τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν. Ἰπὸκνεῖται εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἔχουν 97 Ἐκκλησίας, καὶ συμποσοῦνται εἰς 96,000 ψυχῶν.

γ'. *Συριακοὶ καθολικοὶ*, οἵτινες καθ' ὅλα ὑποτάσσονται τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ προσεύχονται λατινιστί. ἔχουν 40 Ἐκκλησίας, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι 54,000 ψυχῶν.

Ὡς πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς μεταστάντας εἰς τὸν χριστιανισμὸν τῇ συνεργείᾳ τῶν καθολικῶν ἱεραποστόλων, ἀριθμοῦνται 10,000 ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ προεδρίᾳ τοῦ Μαδράς καὶ ἰσάριθμοι ἐν τῇ τῆς Βομβάης· δύναται ὁμοῦς ν' ἀμφιβάλλητις ἂν εἶναι ἀληθεῖς χριστιανοί, καὶ τοὶ προθυμοποιούμενοι νὰ ἀναδειχθῶσι τοιοῦτοι. Ἰπάρχουν βεβαίως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἐνδομύχως οἱ πλείστοι αὐτῶν διατηροῦσιν ὅλας τὰς δεισιδαιμονίας τῆς παλαιᾶς λατρείας τῶν καὶ αὐτὰς δὲ τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων, ἃς κρατοῦσιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν, θεωροῦσι σχεδὸν ὡς εἰδῶλα. Διατηροῦν μέχρι τινὸς τὰς παλαιὰς περὶ καστῶν προλήψεις τῶν, σπανίως συνάπτουσι τοὺς γάμους ἄλλως πῶς ἢ καθὼς ὑπαγορεύουσιν αἱ παλαιαὶ τῆς χώρας συνήθειαι καὶ πολλάκις οἱ ἀνήκοντες εἰς δεδομένην τινὰ φυλὴν ἀποποιοῦνται νὰ συμφάγωσι μετ' αὐτομα ἐτέρας φυλῆς, μ' ὅλον ὅτι ὄφειλον νὰ θεωρῶνται ἅπαντες ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ.

Καθὼς ἀφορᾷ τοὺς διαμαρτυρομένους Ἰνδοὺς, ὁμολογητέον ὅτι καὶ τοὶ οἱ ἱεραπόστολοι, συμβοηθούμενοι καὶ ὑποστηριζόμενοι παντοδαπῶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, πολλὰς κατέβαλον προσπαθείας, ὅπως διαδώσωσι τινὰ τῶν αἱρέσεων τῆς μεταρρυθμισμένης ἐκκλησίας, εἴτε τὴν πρεσβυτεριανὴν, εἴτε τὴν ἀγγλικανικὴν, εἴτε τὴν ἀναβαπτιστικὴν, αἱ προσπάθειαι ἐκεῖναι μέχρι τοῦδε πολὺ ὀλίγον ἐτελεσφόρησαν. Εἰς ὅλην τὴν Βεγγάλην ὁ ἀριθμὸς τῶν διαμαρτυρομένων ἰθαγενῶν μόλις δύναται ν' ἀναβῇ εἰς 60,000 ἀτόμων. Τὸ ἡμισυ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εὐρηται ἐν τῇ προεδρίᾳ τοῦ Μαδράς, καὶ ἔτι ὀλιγώτεροι εἶναι οἱ τῆς Βομβάης.

Τέλος εὐρίσκονται καὶ Ἑβραῖοι, λευκοὶ καὶ μαυροὶ, διεσπαρ-

μένοι τῆδε κάκεισε, ἀλλ' ὁ πληθυσμός των εἶναι τοσοῦτον κατακερματισμένος ὥστε δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορίσῃ τις τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν (*). (ἔπεται τὸ τέλος)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

κατὰ Ξενοφῶντα.

Πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ ἀξιόλογον βεβαίως δύνανται νὰ παρέξωσι τὴν ὠφέλειαν τὰ ἐπὶ τούτῳ κατάλληλα πονήματα τῶν ξένων· δὲν εἶναι πρέπον ὁμῶς, ἔνεκα ἐκείνων, νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἐκ τῶν συγγραμμάτων μάλιστα τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων οὐχὶ κατωτέρα δύναμεθα νὰ πορισθῶμεν τὴν ζητούμενην διδασκαλίαν, ὁμοφυῆ πρὸς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα, ἀναγκαίαν καὶ εὐπρόσιτον ἅμα καὶ εὐπρόσδεκτον εἰς αὐτὸ, διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν κοινῶς ὁ ἡμέτερος νοῦς τὰς ἰδέας συλλαμβάνει, καὶ περὶ τῶν πραγμάτων διασκέπτεται, συνταυτιζόμενον μετὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν θεωροῦσι τὰ πράγματα καὶ ἐκθέτουσι τὰς ἰδέας των οἱ κλεινοὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος συγγραφεῖς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπεχειρήσαμεν νὰ συλλέξωμεν ἐνταῦθα

(*) Περὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἀποκαταστημένης ἐν Καλκούττῃ καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βεγγάλης, ὡς ἐπίσης περὶ τῆς ἐγερθείσης ἐν Καλκούττῃ Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων παρὰ τοῦ Κερκυραίου Ἱερομονάχου Παρθενίου, τῆ 1780, ἔρα Ἐφημερίδα τῶν Εἰδησέων ἔτος Β', ἀριθ. 101, ἐνθα ἀναφέρεται καὶ ἡ ἐπιγραφή τῆς πλάκας, ἣν οἱ ὁμογενεῖς ἀνέθεσαν τῆ 1833 ἐντὸς τῆς εἰρημένης Ἐκκλησίας εἰς τὴν μνήμην τοῦ κτίτορος. Ἡ πλάξ ἐκείνη φέρει ἐγγλυφον τὸ ἐπιγραμμα τόδε·

ΠΑΡΘΕΝΙΩ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΩ ΤΩ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩ

«Ἄνδρι τόν τε βίον πάνυ ὁσίω, κομιδῆ τε φιλογενεῖ καὶ τοιῶδε τῆς πατρίδος κζήλω κατεσημένω, ὡς, ἴν' οἱ ὁμάεθνοι οἱ Θεῶ κατὰ τὸ σφέτερον θρήσκειμα λαοτρεῦειν ἔχουεν, μήτε κόπου μήτε δαπάνης φεισάμενον, τὸν Νῆαυ τόνδε δείμασθαι νέν τῆ ἀπωτάτῃ τῶν Ἰνδῶν γῆ, ἔτει ΔΨΠ'. οἱ ἐν Καλκούττῃ παρεπιδημούντες Ἕλληπνες εἰς αἰδίον μνήμην ταυτηνὴ τὴν λίθον ἀνέθηκαν, ἔτει σωτηρίῳ αωνγ».

ἐκ τοῦ Οἰκονομικοῦ τοῦ Ξενοφώντος τὰ περὶ τὴν τοῦ οἴκου διαχείρισιν ὑγειῆ ἐκεῖνα διδάγματα, ἐκθέτοντες αὐτὰ στοιχειωδέστερον καὶ συντομώτερον, κατὰ τὰς ἀναλογίας καὶ κατὰ τὸν δημοτικὸν σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ. Πεποίθαμεν δὲ ὅτι εἰς τοῦ Ἀττικοῦ φιλοσόφου τὰς φρονίμους παραγγελίας, ἐπόμεναί καὶ τὴν σήμερον αἱ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, δύνανται νὰ προσεγγίσωσιν ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ σύστημα τῶν εὐρωπαϊκῶν οἰκογενειῶν, χωρὶς νὰ ὑπερπηδήσωσιν ὁμῶς, τὰ σωτήρια ἐκεῖνα ὄρια, δι' ὧν ὁ μέτριος βίος διακρίνεται τοῦ πολυτελοῦς, καὶ ὧν ἡ τήρησις μάλιστα ἐγγυᾶται τὴν ἐν ἀρετῇ καὶ δυνάμει αὐξήσιν καὶ εὐημερίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ προορισμοῦ (*).

α'.

Ἡ οἰκονομία εἶναι ἐπιστήμη, δι' ἧς δύνανται οἱ ἄνθρωποι νὰ διοικῶσι τοὺς οἴκους, αὐξάνοντες τὴν περιουσίαν. Οἶκος δὲ δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ οἰκία, ἀλλὰ καὶ ὅσα τῆς οἰκίας ἔξω τις κέκτηται πάντα τοῦ οἴκου εἶναι· ἄγουσιν, οἶκος τινὸς εἶναι ἅπανα αὐτοῦ ἡ κτήσις, ἂν καὶ μὴ ὑπάρχῃ ὅλη ἐν τῇ αὐτῇ πόλει· ἐνθα οὗτος κατοικεῖ. Ἡ οἰκονομία ἀφορᾷ λοιπὸν τὴν διαχείρισιν καὶ τῆς οἰκίας καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἄλλων κτημάτων. Κτήμα δὲ πραγματικῶς ὑπάρχει, ὅτι ἔχει τις ὠφέλιμον πρὸς τὸν βίον· καὶ ὠφέλιμα εἶναι πάντα ὅσα ἐξεύρομεν νὰ μεταχειρίζομεθα.

β'.

Ἐκ τῶν τοιούτων ὁρισμῶν περὶ οἴκου καὶ περὶ κτημάτων, βλέπομεν εὐθὺς ὅτι εἰς δύο διακεκριμένας ἀσχολίας, περιστρέφεται ἡ οἰκονομία, εἰς τὴν τῆς οἰκίας ἐσωτερικὴν διαχείρισιν

(*) Ὁ Οἰκονομικὸς τοῦ Ξενοφώντος μετὰ ἐξῆς, μετ' ἄλλων τινῶν ἠθικῶν πονημάτων τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς τὴν καθολοιουμένην γλώσσαν, ὑπὸ Ν. Δ. Δαρδάρειω, καὶ ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ τὸ 1796. (TOM. Α'. ΦΥΛΛ. Β'.)

καὶ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ἔξω τῆς οἰκίας πραγμάτων. Ὁ ἀνὴρ λοιπὸν καὶ ἡ γυνὴ συζεύγονται, ἵνα ὧσι πρὸς ἀλλήλους βέλτιστοι κοινωνοὶ οἴκου καὶ τέκνων. Εἰς τὴν γυναῖκα ἀπόκειται ἡ διοίκησις τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ καθήκον δὲ εἶναι τοῦ ἀνδρὸς νὰ διδάξῃ αὐτὴν πῶς ὀφείλει αὕτη νὰ πράξῃ τοῦτο. Τὰ ὅσα ἔχει ὁ ἀνὴρ, καὶ τὰ ὅσα ἡ γυνὴ ἔφερε προῖκα, κατατίθενται ὁμοῦ κοινῶς. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ζητῆται, τίς τῶν δύο συνεισέφερε πλειότεραν ποσότητα πραγμάτων, ἀλλὰ πρέπει νὰ γινώσκηται καλῶς, ὅτι ὅστις τῶν δύο, διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ γίνεται ἄριστος κοινωνὸς τοῦ οἴκου, οὗτος τὰ πλείονος ἄξια συνεισφέρει. Εἶναι λοιπὸν σωφρόνων ἀνδρὸς τε καὶ γυναικὸς οὕτω νὰ πράττωσιν, ὥστε καὶ τὰ ὄντα νὰ εὐρίσκωνται ὅσον τὸ δυνατόν ἄριστα, καὶ ἄλλα ὅσον πλείστα καλῶς καὶ δικαίως εἰς τὸν οἶκον προσαποκτηθῶσι. Τῷ ὄντι πολὺ διεσκευμένως ὁ Θεὸς ἔθεσεν ὁμοῦ τὸ ζεῦγος, ὅπερ κλείεται θῆλυ καὶ ἄρρεν, ἵνα εἰς τὴν συγκοινωνίαν ὠφελῆται τοῦτο τὰ μέγιστα. Διότι τὸ ζεῦγος τοῦτο, διὰ τῆς τεκνοποιίας, ἐν ᾧ δὲν ἀφίνει νὰ ἐκλείψωσι τὰ γένη τῶν ζώων, παρέχει ἐνταυτῷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους γηροβοσκούς. Ἐπειτα δὲ καὶ ἡ δίαιτα τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι ὅλως ἐν ὑπαίθρῳ, ὡς ἡ τῶν κτηνῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν στέγην. Καὶ ἔχει μὲν ἀνάγκη ὁ ἀνθρώπος τῆς ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐργασίας, ἵνα λάβῃ παρὰ τῆς γῆς τοὺς καρπούς, ἐξ ὧν μέλλει οὗτος νὰ διατραφῇ. Οἱ καρποὶ οὗτοι δὲν ἀφίνονται ὅμως εἰς τὸ ὑπαίθρον, ἀλλ' εἰσάγονται εἰς τὴν οἰκίαν· καὶ ἐκεῖ πάλιν ἀπαιτοῦσι νέαν ἐργασίαν καὶ νέαν ἐπιμέλειαν. Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπίσης γίνεται ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων παιδοτροφία. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφοτέραι αὗται αἱ ἔνδον καὶ αἱ ἔξω φροντίδες ἀπαιτοῦσιν ἰδιαίτερα ἔργα καὶ ἰδιαίτερας ἐπιμελείας, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἔπλασε τὴν μὲν γυναῖκα ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, τὸν δὲ ἀνδρὰ ἐπὶ τὰ ἔξω. Καθ' ὅτι κατεσκεύασε τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἱκανὴν νὰ ὑπομένη καὶ ρίγη καὶ θάλαπην καὶ ὀδοπορίαν καὶ στρατείαν, ὥστε ἐπέταξεν εἰς αὐτὸν τὰ ἔξω ἔργα· εἰς δὲ τὴν γυναῖκα, ποιήσας τὸ σῶμα ὀλιγώτερον δυνατόν πρὸς ταῦτα, ἐπέβαλε τὰ ἔνδον ἔργα.

Ἐξεύρων δὲ ὁ Θεὸς ὅτι εἰς τὴν γυναῖκα ἀνέθεσε τὴν τῶν νεογνῶν τέκνων τροφήν, διὰ τοῦτο ἐνεποίησεν ἐν αὐτῇ πλειότεραν στοργὴν πρὸς ταῦτα· ἐπειδὴ καὶ τὸ φυλάττειν τὰ εἰς τὸν οἶκον εἰσφερθέντα, εἰς τὴν γυναῖκα προσέταξε, γινώσκων ὁ Θεὸς ὅτι πρὸς τὸ φυλάττειν δὲν εἶναι ζημιῶδες ἡ ψυχὴ νὰ φοβῆται, διὰ τοῦτο πλειότερον μέρος τοῦ φόβου ἀπένειμεν εἰς τὴν γυναῖκα ἢ εἰς τὸν ἀνδρὰ. Ἐξεύρων δὲ ὅτι ὁ ἔχων τὰ ἔξω ἔργα θέλει λάβει καὶ ἀνάγκην νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτὰ, ἐάν τις ἀδικῇ, ἔδωκε πάλιν πλειότερον μέρος θάρρους εἰς τὸν ἀνδρὰ. Καὶ ἐπειδὴ ἀμφοτέροι καὶ ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ ὀφείλουσι νὰ δίδωσι καὶ λαμβάνωσι, προσέφερον εἰς ἀμφοτέρους ἐξ ἴσου τὸ μνημονικὸν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν. Ἐδωκε δὲ ὁμοίως, ἐξ ἴσου εἰς ἀμφοτέρους, τὴν ἐγκράτειαν· καὶ ἔξουσίαν ἐποίησεν ὁ Θεὸς, ἵνα τοῦ ἀγαθοῦ τούτου πλειότερον μέρος ἀπολαμβάνῃ ὁ καλῆτερος τῶν δύο, εἴτε ὁ ἀνὴρ, εἴτε ἡ γυνὴ. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφοτέρων ἡ φύσις δὲν εἶναι ἐξ ἴσου ἀρμοδία πρὸς πάντα, διὰ τοῦτο καὶ ἔχουσι μᾶλλον χρείαν ἀλλήλων, καὶ τὸ ζεῦγος γίνεται ὠφελιμώτερον εἰς ἑαυτὸ, ἐν ᾧ εἰς ὅ,τι ὁ ἕτερος εἶναι ἀνίκανος, ὁ ἕτερος δύναται. Καὶ ὡσπερ ὁ Θεὸς ἐποίησεν αὐτοὺς κοινωνοὺς τῶν τέκνων, οὕτω καὶ ὁ νόμος καθιστᾷ αὐτοὺς κοινωνοὺς τοῦ οἴκου. Καὶ ὁ νόμος παραδέχεται ὅσα εἰς ἕκαστον νὰ πράττῃ διώρισεν ὁ Θεός· καὶ ἂν τις παραβιάσῃ ταῦτα, δίδει δίκην, ὅτι ἀμελεῖ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα, ἢ πράττει τὰ τῆς γυναικὸς.

γ'.

Ἐνδον λοιπὸν τῆς οἰκίας μένουσα ἡ γυνὴ, συνεκπέμπει ὅσους τῶν οἰκετῶν ἔχουσι τὸ ἔργον ἔξω· ἐπιστατεῖ δὲ αὕτη τῶν ἔνδον ἐργαζομένων. Καὶ τὰ εἰσφερόμενα ἀποδέχεται αὕτη, καὶ διανέμει μὲν ὅσα τούτων μέλλουσι νὰ δαπανηθῶσιν· ὅσα δὲ μέλλουσι νὰ πλεονάζωσιν ἐν τῷ οἴκῳ, προνοεῖ καὶ φυλάττει αὐτὰ ὅπως μὴ ἡεῖς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη δαπανᾶται εἰς τὸν μῆνα. Ἐπιμελεῖται ὅπως ἐκ τῶν εἰσφερομένων ἐρίων γίνωσι τὰ ἀναγκαῖον ἱματία, καὶ ὅπως ὁ ζηρὸς σίτος γίνῃ καλῶς ἐδώδιμος. Ἐπιμελεῖται πρὸς τούτοις ὅπως ὅστις τῶν οἰκετῶν νοσήσῃ, τύχῃ τῆς ἀπαιτουμένης θεραπείας. Ἐργον τῆς γυναικὸς εἶναι εἰσεῖτι νὰ διδάξῃ

σκη τοὺς οἰκέτας ἐκείνους, οἵτινες ἤλθον ἄπειροι καὶ ἀμαθεῖς, καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς πιστοὺς καὶ διακονικοὺς καὶ ὠφελίμους εἰς τὸν οἶκον.

δ'.

Ἄλλ' ἡ τῆς γυναικὸς φυλακὴ τῶν ἔνδον καὶ διανομὴ γελοῖα τις ἤθελε φαίνεσθαι, ἂν ὁ ἀνὴρ μὴ ἐπιμελῆται, ὅπως ἐξωθέν τι εἰσφέρηται. Γελοῖα δὲ πάλιν ἤθελε φαίνεσθαι ἡ τοῦ ἀνδρὸς εἰσφορὰ, ἂν μὴ ᾔῃαι ὅτις τὰ εἰσφερθέντα νὰ σώζῃ. Κατὰ τοῦτο δύναται καὶ ἡ γυνὴ νὰ ᾔῃαι κοινωὸς τοῦ οἴκου ἀναξία τοῦ ἀνδρὸς. Διότι ἔρχονται μὲν εἰς τὴν οἰκίαν τὰ κτήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διὰ τῶν πράξεων τοῦ ἀνδρὸς· δαπανῶνται δὲ τὰ πλεῖστα, διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ταμειυμάτων· καὶ καλῶς μὲν τῶν δύο τούτων ἔργων γενομένων, οἱ οἶκοι αὐξάνονται, κακῶς δὲ πραττομένων οἱ οἶκοι μειοῦνται. Γλυκύτερον δὲ πρέπει νὰ ᾔῃαι εἰς τὴν γυναῖκα, ἂν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος αὐτῆς φανῇ βελτιῶν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ποιήσῃ τοῦτον ἑαυτῆς θεράποντα· καὶ τότε ἂς μὴ φοβῆται ὅτι, προτιούσης τῆς ἡλικίας, ἀτιμωτέρα γίνεται, ἀλλὰ ἂς πιστεύσῃ ὅτι πρεσβυτέρα γινομένη, ὅσον καὶ ἂν γίνηται, ἀρίστη πρὸς τὸν ἄνδρα κοινωὸς καὶ πρὸς τοὺς παῖδας φύλαξ τοῦ οἴκου, τοσοῦτον καὶ τιμιωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ θέλει εἶσθαι. Διότι τὰ καλὰ καὶ τ' ἀγαθὰ, οὐχὶ διὰ τὰς ὠραιότητας, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετὰς εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ἐπαυξάνονται.

ε'.

Πρὸς δὲ τὴν τοῦ οἴκου διεύθυνσιν οὐδὲν ὑπάρχει οὕτως εὐχρησον καὶ καλὸν ὡς ἡ τάξις. Τῷ ὄντι, εἶναι μὲν τινὲς πάνυ πολλὰ καὶ παντοῖα κεκτημένοι ἐπιπλα, καὶ ὅταν χρειάζωνται ταῦτα, μὴ εὐρίσκοντες αὐτὰ ἵνα τὰ μεταχειρισθῶσι, μηδὲ γινώσκοντες ἂν σῶα εἰς αὐτοὺς ὑπάρχωσι, καὶ διὰ ταῦτα αὐτοὶ μὲν ἀνιώμενοι, πολὺ δὲ ἀνιδνότες τοὺς ὑπηρέτας· ἕτεροι δὲ, οὐδὲν πλέον, ἀλλὰ καὶ ὀλιγώτερον τούτων κεκτημένοι, ἔχοντες εὐθύς ἔτοιμα ὅσα χρειάζονται νὰ μεταχειρισθῶσιν. Ἀλλὰ τί λοιπὸν εἶναι αἴτιον τῆς διαφορᾶς ταύτης, εἰμὴ ὅτι εἰς τοὺς μὲν ἕκαστον πρᾶγμα ἐβρίφθη ὅπου ἔτυχεν, εἰς τοὺς δὲ κείται ἕκαστον τεταγμένον ἐν τῷ

προσῆκοντι τόπῳ; Ἡ ἀταξία ὁμοίον τι εἶναι, ὡς ἐὰν γεωργὸς ἐμβάλη ὁμοῦ κριθᾶς καὶ πυροῦς καὶ ὄσπρια, καὶ ἔπειτα ὀπίσταν χρειασθῇ ἡ μάζης, ἡ ἄρτου, ἡ ὄψου, ἀναγκάζεται νὰ τὰ διαλέγῃ ἀντὶ τοῦ νὰ λάβῃ καὶ μεταχειρισθῇ αὐτὰ ὄντα διευκρινημένα. Ἴνα λοιπὸν οἱ οἰκοδεσπότες μὴ καταντήσωσιν εἰς τοιοῦτον τάραχον, ἂς δοκιμάσωσι τὴν προσήκουσαν θέσιν, τὴν ὁποῖαν ἕκαστον τῶν τοῦ οἴκου σκευῶν ὀφείλει νὰ ἔχῃ, καὶ ἐν ταύτῃ θέσαντες, ἂς διατάξωσι τοὺς ὑπηρέτας νὰ τὰ λαμβάνωσιν ἐκεῖθεν καὶ νὰ τὰ καταθέτωσι πάλιν ἐν ταύτῃ. Καὶ οὕτως οἱ οἰκοδεσπότες θέλουσι γινώσκει τὰ σῶα ὄντα καὶ τὰ μῆ. Διότι αὐτὴ ἡ θέσις θέλει ποθεῖ τὸ μὴ ὄν· καὶ ἡ ὄψις θέλει ἐξετάζει ὅ,τι χρήζει θεραπείας· καὶ τὸ γινώσκειν ὅπου ἕκαστον πρᾶγμα ὑπάρχει, ταχέως θέλει ἐγχειρίσῃ αὐτὸ, ὥστε νὰ μὴ ἀπορῇ τις νὰ τὸ μεταχειρισθῇ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὰ τῆς καθημερινῆς χρήσεως πρᾶγματα μάλιστα πρέπει νὰ ᾔῃαι διατεθειμένα ἐν τοιαύτῃ τάξει, ὥστε οὔτε νὰ ἐμποδιζῶνται μεταξύ των, οὔτε νὰ χρειάζεται ἀνευρετῆς αὐτῶν, οὔτε νὰ κῆνται ἀσυσκευάστως, οὔτε δυσλύτως, ὥστε νὰ παρέχωσι χρονοτριβὴν, ὅταν πρέπη νὰ τὰ μεταχειρισθῇ τις ταχέως. Δυνάμεθα δὲ ὀρθῶς νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἀταξία, δυσέυρετα ποιούσα τὰ πρᾶγματα, ἀποτελεῖ σαφῆ ἐν τῷ οἴκῳ πενίαν, ἐν τῷ τούναντίον ἢ καλῶς ἐσκευασμένη τάξις, παρέχουσα αὐτὰ πρόχειρα, ἀποτελεῖ ἀφθονίαν. Ἡ τοιαύτη δὲ ἐκ τῆς ἀταξίας προκύπτουσα πενία κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει ἀπὸ τῆς αὐτόχρημα πενίας, καθ' ὅτι κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίστασιν ζητεῖ τις καὶ δὲν δύναται νὰ λάβῃ· κατὰ τὴν δευτέραν δὲ, μηδὲ νὰ ζητήσῃ δύναται, γνωρίζων ὅτι δὲν ἔχει τὸ πρᾶγμα οὐτινας ἀναγκαιοῖ.

ς'.

Προτιθέμενοι δὲ νὰ τακτοποιήσωμεν τὰ τοῦ οἴκου διὰ τῆς προσηκούσης διατάξεως τῶν σκευῶν, δὲν πρέπει ν' ἀθυμῆσωμεν, ὅτι δυσκόλως ἠθέλομεν εὐρεῖ ὑπηρέτην νὰ μάθῃ τὰς θέσεις, καὶ νὰ ἐνθυμῆται ποῦ νὰ καταχωρίξῃ ἕκαστον πρᾶγμα. Διότι ἐξεύρομεν ὅτι μυριοπλάσια ἡμῶν ἔχει ἅπαντα ἐκάστη πᾶ-

λις· ἀλλ' ὅμως ὁποῖον τῶν οἰκετῶν προσάξωμεν νὰ φέρῃ τι ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οὐδεὶς θέλει ἀπορήσῃ, ἀλλὰ καθεὶς θέλει φανῆ εἰδήμων ποῦ ὀφείλει νὰ ὑπάγῃ καὶ νὰ λάβῃ πάντα τὰ πράγματα. Τούτου οὐδὲν ἄλλο αἴτιον εἶναι, εἰμὴ ὅτι ἕκαστον τῶν πραγμάτων ἐκεῖνων κεῖται εἰς ὠρισμένην θέσιν. Ζητῶν δέ τις ἄνθρωπον, καὶ τοῦτον ἐνίοτε ἀντιζητοῦντα, πολλάκις ἀπέρχεται προτοῦ τὸν εὐρῆ. Καὶ τούτου πάλιν οὐδὲν εἶναι αἴτιον, εἰμὴ τὸ νὰ μὴ ἦναι προσδιωρισμένον, ὅπου ἕκαστος πρέπει νὰ ἀναμῆν.

ζ.

Καὶ ἡ κατάλληλος δὲ κατασκευὴ τῆς οἰκίας, διευκολύνουσα τὴν τήρησιν τῆς ἐν αὐτῇ εὐταξίας, συντείνει οὐσιωδέστατα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ οικονομικοῦ συστήματος. Τὰ ποικίλα δὲ εἶναι κύριον προσὸν τῆς οἰκίας, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα πρέπει νὰ οἰκοδομῶνται, διὰ νὰ ἦναι ἀγγεῖα συμφορώτερα εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ διαμείνωσιν ἐν αὐτοῖς· ὥστε αὐτὰ τὰ οἰκήματα νὰ καλῶσι τὰ πρέποντα νὰ ἦναι εἰς ἕκαστον. Ὁ μὲν θάλαμος, ὢν εἰς μέρος μάλιστα ἀσφαλές, προσκαλεῖ τὰ πολυτιμώτερα τῶν σκευῶν, ἵνα φυλάττωνται ἐν αὐτῷ· τὰ δὲ ξηρὰ μέρη τῶν στεγῶν προσκαλοῦσι τὸν σίτον, τὰ ψυχρὰ τὸν οἶνον, καὶ τὰ φωτινὰ προσκαλοῦσι ὅσα ἔργα καὶ ὅσα σκεύη ἔχουσιν ἀνάγκη φωτός. Σύμπεσα δὲ ἡ οἰκία καλὸν νὰ ἦναι ἀναπεπταμένη πρὸς μεσημβρίαν, τὸν μὲν χειμῶνα εὐήλιος, τὸ δὲ θέρος εὐσκίος ἀποβαίνουσα.

η.

Ὀφείλουσι δὲ τὰ σκεύη καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα νὰ διαμοιράζωνται κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῶν χρήσεις, καὶ κατὰ ταύτας νὰ κατατίθενται, ὅπου καὶ ὅπως εἰς ἕκαστον ἀρμόζει. Πρὸς τούτοις δὲ διαχωρίζομεν ἐν γένει ὅσα μεταχειρίζομεθα συνεχῶς, καὶ ὅσα χρησιμεύουσι διὰ τὸ φαγητόν. Κατὰ μέρος ἐπίσης ἀποχωρίζομεν τὰ κατὰ μῆνα δαπανώμενα τρόφιμα καὶ ἄλλα εἶδη, χωριστὰ δὲ καταθέτομεν τὰ ἀπολελογισμένα εἰς τὸν ἐνιαυτόν. Διότι τοιοῦτοτρόπως λανθάνει ὀλιγώτερον πῶς πρὸς τὸ τέλος θέλει ἀποβῆ. Ἀφοῦ ἐχωρίσαμεν, κατὰ τὰς χρείας, τὰ πράγματα, κατατάττομεν ἕκαστα εἰς τοὺς προσήκοντας τόπους. Μετὰ

δὲ τοῦτο, ὅσα μὲν τῶν σκευῶν καθ' ἡμέραν μεταχειρίζονται οἱ ὑπηρεταί, οἷον σιτοποιικὰ, ὄψοποιικὰ, ταλασιουργικὰ, καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτο, ταῦτα μὲν εἰς αὐτοὺς τοὺς μεταχειριζομένους δεῖξαντες ποῦ πρέπει νὰ τίθενται, παραδίδομεν καὶ ἐπιτάττομεν νὰ τὰ παρέχωσι σῶα· ὅσα δὲ εἰς ἰορτὰς ἢ εἰς ξενοδοχίας μεταχειρίζομεθα, ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις, ταῦτα εἰς τὴν ταμίαν παραδίδομεν, καὶ δεῖξαντες τὰς θέσεις αὐτῶν, καὶ ἀπριθμήσαντες καὶ ἐγγράψαντες ἕκαστα, λέγομεν εἰς αὐτὴν νὰ δίδῃ τούτων, εἰς ὃν τινα χρειάζεται ἕκαστον, καὶ νὰ ἐνθυμηταί εἰς τίνα δίδει τι, καὶ ἀπολαμβάνουσα νὰ τὰ καταθέτῃ πάλιν ὅθεν ἔλαβε τὸ καθέν.

θ.

Ἡ ταμία, ἐπέχουσα σημαντικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν οἰκετῶν, καὶ εἰς πολλὰ ἐπίτροπος οὔσα τῆς οἰκοδеспοίνης, ἐξασκεῖ μεγίστην ἐπιβρόχον εἰς τὴν τοῦ οἴκου ἐσωτερικὴν διαχείρισιν. Ἄς ἐκλεχθῆ λοιπὸν ταμία ἐγκρατῆς οἴνου καὶ γαστρὸς καὶ ὑπνου, καὶ σώφρων καὶ ἔχουσα μνημονικόν. Ταῦτα ὅμως τὰ προσόντα δὲν ἀρκοῦσιν, ἀν μὴ ἔχῃ εὐνοίαν καὶ σέβας πρὸς τοὺς κυρίους αὐτῆς. Ἐπὶ τούτῳ ὀφείλουσι καὶ οὔτοι τῆς εὐφροσύνης καὶ εὐημερίας αὐτῶν νὰ μεταδίδωσι μάλιστα εἰς τὴν ταμίαν, ἵνα ἐπιγινώσκῃ αὐτὴ ὅτι, τὸν οἶκον αὐξάνουσα, συντείνει καὶ εἰς τὴν εὐετησίαν, καὶ ἀν συμβαίῃ λυπηρόν τι, νὰ τὴν παρηγορῶσιν εἰς τοῦτο. Ὁμοίως ὀφείλουσιν οἱ οἰκοδеспόται νὰ εὐεργετῶσι καὶ βραβεύωσι τοὺς καλοὺς θεράποντας. Ἄλλ' ἐκ τούτων πάντων οὐδὲν ὄφελος, ἀν ἡ οἰκοδеспοίνα μὴ ἐπιμελῆται, ὅπως διαμένη εἰς ἕκαστον πρᾶγμα ἢ τάξις. Διότι γνωρίζομεν ὅτι καὶ ἐν ταῖς εὐνομουμέναις πολιτείαις δὲν ἀρκεῖ νὰ γραφῶσι καλοὶ νόμοι, ἀλλ' ἐκλέγονται καὶ νομοφύλακες, οἵτινες, ἐπισκοποῦντες, τὸν μὲν ποιοῦντα τὰ νόμιμα ἐπαινοῦσι, τὸν δὲ παρανομοῦντα τιμωροῦσιν. Ἔστω λοιπὸν καὶ ἡ οἰκοδеспοίνα νομοφύλαξ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ἄς ἐξετάξῃ, ὅταν φανῆ εἰς αὐτὴν, τὰ σκεύη, ὡς ὁ φρούραρχος τὰς φυλακὰς ἐξετάζει, καὶ ἄς δοκιμάξῃ ἀν ἕκαστον ἔχῃ καλῶς, καὶ ἄς ἐπαινῇ καὶ ἄς τιμᾷ ὡς βασιλίсса τὸν ἄξιον, κατὰ

τὴν ὑπάρχουσαν δύναμιν, καὶ ἄς ἐπιπλήττη καὶ τιμωρῇ τὸν δεόμενον ἐπιπλήξῃως καὶ τιμωρίας. Μὴ ἄχθηται δὲ ἡ γυνή, ἂν ὁ ἀνὴρ ἀναθέτῃ εἰς αὐτὴν πλειοτέρας περὶ τὰ κτήματα φροντίδας, ἢ εἰς τοὺς οἰκέτας, διότι οἱ οἰκέται τοσοῦτον μόνον μετέχουσι τῶν πραγμάτων τοῦ οἴκου, ὅσον τὰ φέρουσι, τὰ ἐπιμελοῦνται καὶ τὰ φυλάττουσιν· εἰς οὐδένα ὅμως ἐπιτρέπεται νὰ τὰ μεταχειρισθῇ, ἂν μὴ τὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὁ κύριος. Τοῦ δεσπότου δὲ εἶναι ἅπαντα ἵνα τὰ μεταχειρίζηται ὅταν βούληται. Εἰς ἐκεῖνον λοιπὸν, εἰς τὸν ὁποῖον, ἂν σώζωνται, μεγίστη ἀποβαίνει ἡ ὠφέλεια, ἂν δὲ φθείρωνται, μεγίστη ἡ βλάβη, προσήκει καὶ ἡ ἐπιμέλεια. Ἐπομένως εἰς τὴν γυναῖκα χαλεπώτερον πρέπει νὰ φανῇ ἂν ὁ ἀνὴρ ἐπιτάξῃ εἰς αὐτὴν, ἀντὶ τοῦ νὰ ἐπιμελῆται, νὰ ἀμελῇ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν. Καθὼς καὶ τῶν ἰδίων τέκνων εἶναι ἐκ φύσεως εὐκολώτερον εἰς τὴν σώφρονα γυναῖκα νὰ ἐπιμελῆται, παρὰ ν' ἀμελῇ, οὕτω καὶ τῶν κτημάτων, ὅσα ἴδια ὄντα εὐφραίνουσι, γλυκύτερον εἶναι εἰς τὴν σώφρονα γυναῖκα νὰ ἐπιμελῆται τῶν αὐτῆς· παρὰ ν' ἀμελῇ.

ια΄.

Ἐν ᾧ περὶ τῶν ἔνδον τῆς οἰκίας φροντίζει κυρίως ἡ γυνή, ὁ ἀνὴρ, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἀποτρέπεται τῆς εἰς αὐτὸν προσηκούσης ἐπιμελείας τῶν ἔξω τῆς οἰκίας κτημάτων, ὅθεν μάλιστα προέρχονται τὰ τὸν οἶκον συντηροῦντα καὶ αὐξάνοντα. Χρήσιμοι εἰς τὸν οικονομικὸν ἄνδρα δύνανται ν' ἀποβῶσι πολλαὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, δὲν μανθάνονται ὅμως πᾶσαι εὐκόλως καὶ ταχέως. Ἀναγκαιότατον ὅμως καὶ κάλλιστον ἔργον εἶναι ἡ γεωργία, ἰδιάζουσα μάλιστα εἰς ἄνδρα κτηματίαν. Ἡ ἐπιμέλεια αὐτῆς εἶναι ἅμα εὐχαρίστησις τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐξησις τοῦ οἴκου, καὶ ἄσκησις τῶν σωμάτων, ἵνα δύνανται ὅσα προσήκουσιν εἰς ἄνδρα ἐλεύθερον. Πρῶτον μὲν ἡ γῆ φέρει εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἐκεῖνα ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀφ' ὧν εὐφραίνονται καὶ δι' ὧν κοσμοῦνται οἱ ναοί· ἔπειτα δὲ φαγώσιμα πολλὰ, τὰ μὲν φέρει, τὰ δὲ τρέφει, διότι καὶ ἡ προβατευτικὴ τέχνη συνάπτεται μετὰ τῆς γεωργίας. Παρέχουσα δὲ ἡ

γεωργία ἀφθονώτατα ἀγαθὰ, δὲν ἀφίνει νὰ λαμβάνῃ τις ταῦτα μετὰ μαλακότητος, ἀλλὰ τὸν συνηθίζει νὰ ὑπομένη ψύχη χειμῶνος καὶ θάλαπῃ θέρους. Καὶ τοὺς μὲν ἐργάτας, διὰ τῶν χειρῶν γυμνάζουσα, προσθέτει εἰς αὐτοὺς ἰσχύον, τοὺς δὲ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς ἐπιστασίας γεωργοῦντας ἀνδρίζει, ἐγείρουσα αὐτοὺς πρῶτ' καὶ ἀναγκάζουσα νὰ πορεύωνται σφοδρῶς. Διότι καὶ ἐν τῇ ἐξοχῇ καὶ ἐν τῇ πόλει πάντοτε ἐνώρως γίνονται αἱ ἐπικαιριώταται πράξεις. Τίς δὲ τέχνη ἀποβαίνει προσφιλεστέρα καὶ τερπνοτέρα πρὸς τὴν γυναῖκα, πρὸς τὰ τέκνα, πρὸς τοὺς οἰκέτας καὶ πρὸς τοὺς φίλους; Καλῶς δὲ ἐκάλεσέ τις τὴν γεωργίαν μητέρα καὶ τροφὸν τῶν ἄλλων τεχνῶν. Διότι ἂν μὲν φέρηται καλῶς ἡ γεωργία, ἀκμάζουσι καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι· ὅπου δὲ ἀναγκασθῇ ἡ γῆ νὰ χερσεύῃ, ἀποσβένονται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Πηγὴ λοιπὸν πρωτίστη τῶν πόρων τοῦ οἴκου ἀνδρὸς κτηματίου εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ γεωργία, καὶ εἰς ταύτην κυρίως μέλλει οὗτος νὰ περιστρέφῃ τὸ οικονομικὸν τοῦ ἔργου, ἂν μὴ ἀπασχολῆται ὑπὸ κερδαλαιότερας τινὸς τέχνης, παρεχούσης εἰς αὐτὸν τὰ πρὸς διατροφήν καὶ αὐξησιν τοῦ οἴκου, χωρὶς νὰ ἐκτελῇ αὐτὸς ἔργον οἰκονόμου.

ιβ΄.

Μετὰ τὸν οἰκοδεσπότην, σημαντικὰ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κτημάτων πρόσωπα εἶναι οἱ ἐπίτροποι, ἧτοι ἐπιστάται, εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐπιστατοῦντες καὶ ἀγρουπνοῦντες ἀντ' αὐτοῦ. Τοὺς ἐπιτρόπους τούτους ὀφείλει νὰ ἐκπαιδεύῃ αὐτὸς ὁ κύριος. Καὶ τῷ ὄντι, ἂν ὁ κύριος ἦναι ἱκανὸς νὰ προϊσταται τῶν ἔργων, δύνανται ὅσα αὐτὸς ἐξείρει, νὰ διδάξῃ καὶ ἄλλον, ἵνα ἀρκέσῃ οὗτος νὰ ἐπιμελῆται ἀντ' αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του. Οὐχ ἦττον ἢ ἔνδον τοῦ οἴκου ἡ ταμία, ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ἐπίτροπος ἀνάγκη νὰ ἦναι εὖνους πρὸς τὸν κύριον, ἐπιμελής καὶ ἐγχαρτής. Τὴν εὖνοιαν τὸ ἐπ' αὐτὸν ὀφείλει νὰ ἐμπνέῃ καὶ ὁ κύριος, εὐεργετῶν τὸν ἐπίτροπον ὅταν ἀγαθοῦ τινος ἀφθονίαν δίδῃ ὁ Θεός. Εἶναι ὅμως ἀδύνατον κύριος ἀμελής νὰ καταστήσῃ θεράποντα ἐπιμελῆ. Πονη-

ροῦ δεσπότη οἰκείται δὲν ἔμαθον νὰ ἦναι καλοί· καλοῦ δὲ, πονηροὶ ἔγιναν, οὐχὶ ὁμῶς ἄνευ ζημίας ἑαυτῶν. Ὀφείλει ὁ ἐπίτροπος νὰ γινώσκῃ τί τὸ πρακτέον, καὶ ὁπότε, καὶ ὅπως, εἰ δὲ μὴ δὲν ἤθελεν ὠφελῆσαι οὐδὲν περισσότερον, ἢ ὁ ἱατρὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελεν ἐπιμελεῖσθαι ἀσθενοῦς τινος πρῶτ' καὶ ἐσπέρας ὑπάγων, ἤθελε δὲ ἀγνοεῖ ὅ,τι συμφέρει νὰ γίνῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ. Ὁ ἐπίτροπος ὀφείλει πρὸς ἔτι νὰ ἐξεύρῃ νὰ ἀρχῇ τῶν ἐργαζομένων. Ὡς πρὸς τοὺς ἐργάτας δὲ, μὴ λησμονῶμεν ὅτι τινὲς αὐτῶν φύσει δὲν εἶναι φιλοκερδεῖς, ἀλλὰ φιλότιμοι, καὶ πεινώσιν ἐπαίνου μᾶλλον ἢ τροφῆς καὶ ποτῶν· καὶ ὅτι ἄκρα ἀθυμία καταλαμβάνει τοὺς ἀγαθοὺς, ὅταν βλέπωσι τὰ μὲν ἔργα δι' αὐτῶν καταπραττόμενα, ἑαυτοὺς δὲ θεωρουμένους ὁμοίως μετ' ἐκείνων, οἵτινες μῆτε νὰ κοπιᾶζωσι μῆτε νὰ κινδυνεύωσι θέλουσιν ὅταν πρέπη. Κατὰ τοῦτο δὲ διαφέρει ἀνὴρ φιλότιμος ἀνδρὸς φιλοκερδοῦς, καθ' ὅτι χάριν ἐπαίνου καὶ τιμῆς θέλει νὰ κοπιᾶζῃ καὶ νὰ κινδυνεύῃ ὅπου πρέπει, καὶ ν' ἀπέχῃ αἰσχροῦν κερδῶν. Ἐπὶ πᾶσιν ὁμῶς τούτοις εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἐπιμελὴς ἐπαγρύπνησις τοῦ οἰκοδεσπότη, καὶ καλῆ ὡς πρὸς τοῦτο φαίνεται ἡ τοῦ βαρβάρου λεγομένη ἀπόκρισις, ὅτε ὁ βασιλεὺς, ἵππου ἐπιτυχῶν ἀγαθοῦ, βουλόμενος νὰ παχύνῃ αὐτὸν ὅσον τάχιστα, ἠρώτησε τινὰ τῶν νομιζομένων δεινῶν περὶ τοὺς ἵππους, τί τάχιστα παχύνει ἵππον, ὁ δὲ, ὡς λέγεται, εἶπεν ὅτι δεσπότη οὐφθαλμός.

ιγ'.

Κακῶς δὲ ἤθελε προφασισθῆ τις ὅτι ἄπειρος καὶ ἀμαθὴς εἶναι τῶν γεωργικῶν. Διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ γεωργία εἶναι ὠφελιμοτάτη καὶ ἡδίστη, εἶναι πρὸς ἔτι καὶ εὐμάθητος. Δὲν ἀπαιτεῖ, ὡς αἱ ἄλλαι τέχναι, νὰ κατατριβῇ ὁ διδασκόμενος μανθάνων, πρὶν ἐργασθῆ ἄξια τῆς τροφῆς. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἰδὼν τοὺς ἐργαζομένους, τὰ δὲ ἀκούσας, εὐθὺς δύναται νὰ γνωρίσῃ, ὥστε, ἂν βούληται, νὰ διδάξῃ καὶ ἄλλον. Οὐχὶ ἡ ἐπιστήμη, οὐδὲ ἡ ἀνεπιστημοσύνη τῶν γεωργῶν εἶναι ἡ ποιούσα τοὺς μὲν νὰ εὐπορῶσι τοὺς δὲ νὰ ζῶσιν ἀπόρως. Οὐδὲ θέλει ἀκούσῃ ποτὲ λόγον οὕτω διατρέχοντα, ὅτι ὁ οἶκος διεφθάρη, διότι ὁ σπορεὺς δὲν ἔσπειρεν ὀ-

μαλῶς, ἢ διότι ὁ φυτεύων δὲν ἐφύτευεν ὀρθῶς, ἢ διότι ἀγνοῶν τις τὴν γῆν τὴν φέρουσαν ἀμπέλους, ἐν ἀφόρῳ ἐφύτευεν, ἢ διότι ἠγνόησεν ὅτι ὀφείλει νὰ προσεργάζηται εἰς τὸν σῆμα νεὸς, ἢ διότι ἠγνόησεν ὅτι ἀγαθὸν εἶναι νὰ μιχθῇ μετὰ τῆς γῆς κόπρος. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον δύναται ν' ἀκούσῃ τις, ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν λαμβάνει σῆμα ἐκ τοῦ ἀγροῦ, διότι δὲν ἐπιμελεῖται ὅπως σπείρηται, ἢ ὅπως γίνῃ κόπρος· οὐδ' οἶνον ἔχει ὁ ἀνὴρ, διότι δὲν ἐπιμελεῖται ὅπως φυτεύσῃ ἀμπέλους, οὐδὲ αἱ οὔσαι ὅπως φέρωσιν· οὐδὲ ἔλαιον, οὐδὲ σῦκα ἔχει ὁ ἀνὴρ, διότι δὲν ἐπιμελεῖται, οὐδὲ πονεῖ ὅπως ταῦτα ἔχῃ. Τοιαῦτα εἶναι, καθ' ἃ διαφέροντες ἀλλήλων οἱ γεωργοὶ, διαφόρως καὶ ζῶσι, πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ δοκοῦντες ὅτι εὖρον σοφόν τι εἰς τὰ ἔργα. Εἰ δὲ τις ἀγνοεῖ παντάπασι τί δύναται νὰ φέρῃ ἡ γῆ, καὶ μῆτε νὰ ἴδῃ ἔχει καρπὸν, μὴδὲ φυτὸν αὐτῆς, μῆτε ν' ἀκούσῃ παρά τινος τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῆς ἔχει· δὲν εἶναι ὁμῶς πολὺ εὐκολώτερον εἰς πάντα ἀνθρώπον νὰ λαμβάνῃ πείραν τῆς γῆς, μᾶλλον ἢ ἵππου, μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου; Ἡ γῆ δὲν δεικνύει τι πρὸς ἀπάτην, ἀλλ' ἀπλῶς ἄτινα δύναται, καὶ ἃ μὴ σαφηνίζει καὶ ἀληθεύει. Μεγάλως δὲ διαφέρει εἰς τὸ νὰ εὐδοκιμῇ ἡ γεωργία, ὅταν, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι πλεονεξ ἐργάται, ὁ μὲν ἔχῃ τινὰ ἐπιμέλειαν, ὅπως τὴν πρέπουσαν ὥραν παρειαίρῃσιν εἰς αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ οἱ ἐργάται, ὁ δὲ μὴ ἐπιμελεῖται τούτου. Τὸ δὲ ν' ἀφίνη τις, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, τοὺς ἐργάτας νὰ βραδουργῶσιν, εὐκόλως φέρει διαφορὰν κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου ἔργου. Τὸ δὲ νὰ γίνηται καλὴ ἡ ἐργασία, ἢ νὰ ἐπιμελεῖται τις κακῶς, τοῦτο τοσαύτην φέρει διαφορὰν, ὅσον ἡ ὄλως νὰ ἐργάζηται τις, ἢ νὰ μὲν ὄλως ἀργῶς. Τὰ συντρέθοντα τοὺς οἴκους εἶναι πολὺ μᾶλλον ταῦτα ἢ αἱ ἀνεπιστημοσύναι. Διότι αἱ μὲν δαπᾶναι νὰ ἐξέρχωνται ἐντελεῖς ἐκ τῶν οἴκων, τὰ δὲ ἔργα νὰ μὴ ἐκτελῶνται ἀναλόγως πρὸς τὴν δαπάνην, ταῦτα δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν, ἐὰν ἀντὶ τῆς περιουσίας παρέχουσιν ἔνδειαν.

N. T. B.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ο ΜΕΖΑΝΩΤΤΗΣ (*).

(*Εκ του Ἰταλικῆς Περιοδικῆς Letture di Famiglia,*

ἔτος 5'. φυλλ. 11.)

Απόλειαν λίαν ἀξιοθρήνητον ὑπέμεινεν ἐσχάτως ἡ Ἰταλικὴ φιλολογία ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ καθηγητοῦ Ἀντωνίου Μεζανώττου, ἀνδρὸς διασημοτάτου διὰ πολλὰς καὶ πολυτίμους συγγραφάς, μάλιστα δὲ διὰ τὰς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς περιφήμους αὐτοῦ μεταγλωττίσεις. Τεκνωθεὶς ὑπὸ Ἰωσήφ τοῦ Μεζανώττου καὶ τῆς Κολόμβης Ἀντωνίνου, ἐγεννήθη ἐν Περουσίᾳ τῷ 1783· ἐπιδοθεὶς δὲ μετὰ προθυμίας εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς καὶ ἅμα εἰκοσαετῆς τυχὼν τοῦ διδακτωρικοῦ διπλώματος, συγκατελέχθη μικρὸν ἔπειτα εἰς τὸν ἰατρικὸν *σύλλογον* τῆς πόλεως ἐκεῖνης. Ἡ εἰς ἄκρον εὐαίσθητος αὐτοῦ φύσις χαλεπῶς ἔφερε τοὺς ὀδυρμοὺς καὶ τὰς ἀλγηδόνας τῶν πασχόντων, ὅθεν ἀποθέμενος τὴν ἄσκησιν τῆς ἰατρικῆς ἐτρέπη εἰς τὴν μελέτην τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς φιλολογίας, ὧν καὶ παιδιόθεν ἐπεμελεῖτο μετὰ σπουδῆς ἀειφλεγούς. Διορισθεὶς δὲ τῷ 1807 καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ πατρίῳ πανεπιστημίῳ, πρὸς μείζονα σεβασμοῦ μαρτυρίαν ἀνεδείχθη τῷ 1829 καὶ τῆς ὑψηλῆς ῥητορικῆς. Ἦτο προσέτι ἐνθερμος τῆς μουσικῆς θεραπείων καὶ μέχρι δακρύων συνεκινεῖτο ἐπαναλαμβάνων λίαν ἐπιδειξίως διὰ τῶν ἁρμονικῶν τοῦ ψαλτηρίου (*argra*) χορδῶν τὰς μελωδίας τοῦ Βελλίνη καὶ τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ Μορλάκη, ἀρεστῶν αὐτῷ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁρμονιστὰς διὰ τε τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν ἐν τῇ μουσικῇ ἐκφράσει τοῦ λόγου φιλοσοφίαν. Τῷ 1834 ὁ θάνατος υἱοῦ, ὑπ' αὐτοῦ παιδευθέντος τὴν φιλολογίαν, ἐνεποίησεν αὐτῷ λύπην ὑπερμεγέθη.

Αἱ ἐν Ἰταλίᾳ, Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης διασημότε-

(*) Συσταίνομεν πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἐρανιστοῦ τὴν τοῦ ἀρθριδίου τούτου μετάφρασιν, προκειμένου περὶ ἀνδρὸς ξένου μὲν ἀλλὰ φιλέλληνος, καὶ οὐ μόνον τῶν ἔργων τῶν ἡμετέρων προγόνων θιασώτου, ἀλλὰ καὶ ποιήματα ποιήσαντος εἰς ἐξύμνησιν τῆς ἀναγεννηθείσης τῶν Ἑλλήνων φυλῆς.

ραι τῶν φιλολογικῶν καὶ φιλοτέχνων καὶ φιλαρμονικῶν ἀκαδημιῶν ἐδωρήσαντο αὐτῷ φιλοτιμούμεναι τὰ ἴδια ἐκάστη διπλώματα· παρὰ δὲ τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μαρίνου ἔλαβε τὸ διπλωμα πολιτογραφίας. Ἦτο κεχαρισμένος τὰ μάλιστα πρὸς τοὺς Ῥωμαίων Ἀρχιερεῖς ἀπὸ Πίου τοῦ Ζ' μέχρι τοῦ βασιλεύοντος Πίου τοῦ Θ', παρ' ὧν, ὡς καὶ παρ' ἄλλων δυναστῶν, ἔλαβεν ὠραία σεβασμοῦ τεκμήρια, δῶρα καὶ βραβεῖα. Μέλλοντος δὲ αὐτοῦ νὰ μετατεθῆ ἀπὸ τοῦ πατρίου πανεπιστημίου εἰς τὸ τῆς Παισίας, Γρηγόριος ὁ ΙΓ' δὲν συνήνεσε νὰ στερηθῆ τὸ κράτος του τοσοῦτον ἐνδόξου καθηγητοῦ. Εἶχεν ἀλληλογραφίαν πρὸς τοὺς ἐξοχωτέρους τῶν καὶ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀκμασάντων φιλολόγων καὶ καλλιτεχνῶν. Τῷ 1850 ἀπέλιπεν ὁ Μεζανώττης τὰς δύο καθηγεσίας, ἀπολαβὼν ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ πλήρη σύνταξιν. — Περὶ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη ἐξησθένισε τοσοῦτον τὴν τε ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ὥστε τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1857 ἀπεβίωσε, καταλιπὼν ἀπαρηγορήτους τὴν σύζυγον, δύο θυγατέρας καὶ υἱόν, ὅστις, ἀποδημῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πατρὸς τοσοῦτον ἐνδόξου.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 11 ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐξεκομίσθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ πανεπιστημίου, ἐνθα τῇ ἐπαύριον, τελεσθείσης τῆς κηδείας, ὁ καθηγητὴς Φραγκίσκος Βάρτολις ἀπήγγειλε λόγον ἐπιτάφιον, παρόντων τῶν καθηγητῶν τοῦ τε πανεπιστημίου καὶ τῆς ἀκαδημίας τῶν ὠραίων τεχνῶν. — Ἐτάφη εἰς τὸ δημόσιον νεκροταφεῖον, δαπάνη δὲ τῶν φίλων καὶ θαυμαστῶν αὐτοῦ θέλει ὅσον οὐπὼ ἐγερθῆ αὐτῷ σῆμα, ἐνθυμίζον πρὸς τοὺς συμπολίτας καὶ τοὺς ξένους ὅτι ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ σταυροῦ, ἀναπαύονται τὰ ὄστα τοῦ περικλεοῦς μεταφραστοῦ τοῦ Πινδάρου, τοῦ γενναίου τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος αἰδοῦ.

Τὰ φιλολογικὰ πονήματα τοῦ Μεζανώττου, κατὰ τὴν ἐσχάτως γενομένην κατάταξιν ὑπὸ τοῦ κυρίου ἀββᾶ Ἀδάμου Ῥώσση ἐν τῷ *ὑπομνήματι* αὐτοῦ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ θεθνεῶτος, διαστέλλονται εἰς μεταφράσεις ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ εἰς πρωτότυπα. — Ἐκ τῶν ποιητικῶν μεταφράσεων διαπρέπουσιν αἱ

ῶσαι τοῦ Πινδάρου, ἀκολούθως δὲ τῶν δύο τραγωιδιῶν τοῦ Σοφοκλέους, ἡ *Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι* καὶ ὁ *Οἰδίπους τύραννος*, ἡ *Βατραχομομαχία*, τινὲς τῶν διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ, ὁ *Κέβητος* Θηβαίου Πινᾶξ, τὰ *Χρυσᾶ Ἐπη* τοῦ Πυθαγόρου, ἡ *Ἀποκάλυψις* τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου καὶ *Ἀρθολόγιον* ποιήσεων διαφόρων, ἐν αἷς τὰ τέσσαρα τοῦ *Τυρταίου ἄσματα*, ἡ *Ἐλένης ἀρπαγὴ* τοῦ Κολοῦθου καὶ ἡ *Ἰλίου ἄλωσις* τοῦ Τριφιόδωρου.— Αἱ εἰς τὸ πεζὸν μεταφράσεις ἀποτελοῦσι τόμον φέροντα τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν, *Δοκίμιον κλασσικῆς Ἑλληνικῆς εὐχλωττίας ἀρχαίας τε καὶ νέας*, καὶ ἐμπεριέχοντα τὸν κατὰ *Μειδίου* λόγον τοῦ Δημοσθένους, τρεῖς λόγους τοῦ Ῥίζου, προέδρου τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας Ἀθηνῶν, καὶ τρεῖς τοῦ Ῥαγκαβῆ, γραμματέως αὐτῆς.

Ὡς πρὸς τὰ πρωτότυπα δὲ αὐτοῦ συγγράμματα, εἰς τὸ πεζὸν μὲν συνέταξε πλείονας ἐπικηδεῖους λόγους καὶ τὰ *Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα Πέτρου Βαρούκκη*, τοῦ λεγομένου *Περουσιανοῦ*.— Ἐκ δὲ τῶν ποιήσεων, παραλείποντες τὰ ἄλλα, ἀναφέρωμεν μόνον τοὺς *Ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν 10^ο αἰῶνα* (*Fasti della Grecia del secolo XIX*), τοὺς Ἵμνους πρὸς τὸν *Θεόν*, πρὸς τὴν *Παρθένον* καὶ πρὸς τοὺς *Ἀρχαγγέλους*, τὴν *Ἐρωμένην* τοῦ *Ἥλιου*, (*l'Innamorata del Sole*) καὶ τὸν *Ἡρωϊσμόν τῶν μαρτύρων ἢ τὸν Θριάμβον* τοῦ *Κωνσταντίνου*.

Ἀλλὰ μεταξὺ τούτων καὶ ἄλλων πολλῶν τοῦ Μεζανώττου συγγραμμάτων ἡ *Μετάφρασις* τοῦ Πινδάρου καὶ οἱ *Ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων* εἶναι ἱκανὰ καὶ μόνα ἵνα ἀποθανάτισωσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ διὰ μὲν τὴν μετάφρασιν τοῦ Πινδάρου τοσοῦτον μᾶλλον ἐφημίσθη, ὅσω, καθ' ὃν χρόνον τρίβωνες συγγραφεῖς ἀδύνατον ὑπελάμβανον καὶ παράλογον τὴν ἐπιχείρησιν ἔργου τοιούτου, πρῶτος αὐτὸς, ἅμα ὑπερβάς τῶν 30, ἤγαγεν αὐτὸ αἰσίως εἰς τέλος.

Ὡς δὲ πρὸς τοὺς *Ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν 10^ο αἰῶνα* ἰδοὺ ὁποῖον πλέκει εἰς αὐτοὺς ἐγκώμιον ὁ ἱεπ. Μαφφές

ἐν τῇ *Ἱστορίᾳ τῆς Ἱταλικῆς Φιλολογίας* (βιβλ. 5^η. κεφ. 6^η), ἐνθα, διαλαβῶν πρότερον περὶ τῶν πατριωτικῶν ἰσχυμάτων τοῦ Φαντῶνη, οὕτω πως ἀποφαίνεται καὶ περὶ τοῦ Μεζανώττου. «Ἔτι δὲ ὑψηλότερα δύνανται νὰ ἦναι τὰ ἔπη ἐκείνου, ὅστις, ὑπὸ ἀληθοῦς πρὸς τὴν πατρίδα στοργῆς κυριευόμενος, ἐξυμνεῖ τοὺς ἀγῶνας ἔθνους, ὅπερ τοὺς ἀρχαίους αὐτοῦ θεσμοὺς ὑπερασπίζεται καὶ τὴν προγονικὴν δόξαν ἐκδικεῖται. Ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ πάλη τοῦ Σταυροῦ πρὸς τὴν ἡμισέληνον εἶναι ἀντικείμενον ἐπιδεκτικὸν ὑψηλοτάτης ποιήσεως, καὶ ὁ καθηγητὴς Ἀντώνιος Μεζανώττης, ἀρμόσας πρότερον τὴν λύραν τοῦ Πινδάρου, ἐποίησε ποιήματα εἰς ἐξύμνησιν μιᾶς ἐκάστης τῶν περικλεεστέρων πράξεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.»

Ὁ τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς Ὄθων ὁ Α'. ἐδέχθη εὐμενῶς τὴν ὑπὸ τοῦ Μεζανώττου γενομένην αὐτῷ προσφώνησιν τοῦ συγγράμματος τούτου, πέμπων αὐτῷ εἰς ἔνδειξιν εὐχαριστήσεως τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν.

Κύριε καθηγητά!

Ἡ εὐκρίνεια, μεθ' ἧς περὶ πολλοῦ ποιεῖσθε τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ὠραῖα περὶ τούτου τεκμήρια, ἃ παρέχετε εἰς τὸ σύγγραμμα ὑμῶν *l'Fasti della Grecia* δὲν δύνανται νὰ ἦναι πρὸς ἐμὲ ἀδιάφορα. Ἡ δεξιότης ἡμῶν τοῦ ἐκφράζειν διὰ ποιήσεως τοσοῦτον θαυμαστῆς τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα κελεύει ἐξίσου καὶ τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μου.

Πεποιθατε ὅτι οὐδέποτε θέλω ἀμνημονῆσαι καὶ ὅτι θέλω πάντοτε διαμείνει,

Ναυπλίω, τῆ 12 Μαρτίου 1833.

Ὁ προσφιλὴς ὑμῶν
ΟΘΩΝ.

Πρὸς τὸν καθηγητὴν κύριον Α. Μεζανώττην.

Α. Κ. Α.

Οἱ κατὰ τὸ 1858 ἠλεκτρικοὶ τηλεγράφοι.

Ἰπάρχουσι κατὰ τὸ παρὸν καθ' ὅλην τὴν ὑδρόγειον 448,223 χιλιόμετρα τηλεγραφικοῦ νήματος, τοῦτέστιν 60,903 χιλιόμετρα ἐν Εὐρώπῃ, 53,407 ἐν ταῖς ἠνωμέναις Ἐπικρατείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, 8,046 ἐν τῇ Ἰνδικῇ, 24,409 ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ μνησθέντος ὀλικοῦ ἀριθμοῦ, προστεθήτωσαν, τόσον διὰ τὴν Εὐρώπην, ὅσον διὰ τὴν Ἀμερικὴν 4348 χιλιόμετρα ὑποβρυχίου σύρματος, τὸ ὁποῖον θέλει ἀυξηθῆ δι' ἐτέρων 24,430 χιλιόμετρων, ὅταν τεθῆ τὸ ὑπερατλαντικὸν νῆμα.

Τὴν σήμερον λαμβάνουσιν εἰς Λονδῖνον εἰδήσεις τῆς Ἰνδικῆς ἐντὸς 25 ἡμερῶν, ἐν ᾧ τὸ ἀπόστημα εἶναι περίπου 20,000 χιλιόμετρων. Ἐν ἀτμόπλοιοι ἐκ 24 ἡμέρας μεταβαίνει ἐκ Καλικούττης εἰς Σουεζ, ὅθεν ὁ ἄγγλος πρόξενος στέλλει περαιτέρω διὰ τοῦ τηλεγραφικοῦ νήματος τὴν περίληψιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου κομισθεισῶν εἰδήσεων. Ἡ τηλεγραφικὴ αὕτη ἀγγελία, μεταβάσα οὕτως ἀπὸ Σουεζ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, διαβιβάζεται ἐκεῖθεν μέχρι Μελίτης, δι' ἐνὸς ὑποβρυχίου νήματος· ἐκ Μελίτης δι' ἐτέρου νήματος ὑπάγει εἰς τὴν νῆσον Σαρδῶ, ὅθεν ἕτερον νῆμα φέρει αὐτὴν εἰς τὴν Ἀλγερίαν· ἐκεῖθεν δὲ τρίτον ὑποβρυχίον νῆμα διαβιβάζει αὐτὴν εἰς Μασσαλίαν, ὅθεν πάλιν δι' ἐτέρου νήματος προχωρεῖ διὰ ξηρᾶς μέχρι Καλαί, καὶ διὰ τετάρτου ὑποβρυχίου νήματος περαιοῦται εἰς Δόβερ. Τέλος διὰ τοῦ παρὰ τὸν σιδηρόδρομον ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου ἐκ Δόβερ φθάνει εἰς Λονδῖνον. Αὕτη ἡ ἀπὸ Σουεζ μέχρι Λονδίνου διαβίβασις ἐκτελεῖται ἐντὸς ὀλίγων ὥρων.

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

προπληρωτέα

Διὰ τὸ ἐσωτερικὸν δίσηλα 2

Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν „ 2 1/2

Αἱ συνδρομαὶ γίνονται παρὰ τῷ ἐκδότη.